

2. Kvalita lidských zdrojů

2.1. Struktura obyvatel

Sídelní struktura

Území Královéhradeckého kraje je tvořeno pěti okresy – Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov. Rozlohou 4 758 km² zaujímá kraj šest procent rozlohy České republiky a řadí se na 9. místo v pořadí krajů. V kraji bylo zřízeno 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 35 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. K 31. 12. 2005 obývalo Královéhradecký kraj celkem 548 368 obyvatel (z toho 280 846 žen), tj. 5,3 % z celkového počtu obyvatel České republiky. Nejlidnatějším okresem je okres Hradec Králové s téměř 160 tisíci osobami, populačně nejmenší pak okres Jičín s 77 306 obyvateli. Na území kraje je 448 obcí, z nich 43 má statut města. **Průměrný počet obyvatel jedné obce** Královéhradeckého kraje byl ke konci roku 2005 1 224 osob, což bylo o 417 osob méně než je celorepublikový průměr. Krajský průměr byl výrazně překročen v okrese Trutnov s nejmenším počtem sídel a druhém nejlidnatějším okrese v rámci kraje, na jednu obec připadlo průměrně 1 600 osob. Dále pak v nejlidnatějším okrese Hradec Králové a v okrese Náchod (1 579, resp. 1 440 osob). Podstatně méně obyvatel připadalo na jednu obec v okrese Jičín s nejmenším počtem obyvatel a největší hustotou sídel (pouhých 696 osob), v druhém nejmenším okrese podle počtu obyvatel, v Rychnově nad Kněžnou, to bylo 955 osob.

Průměrná výměra jedné obce v Královéhradeckém kraji činila 10,6 km², v České republice to bylo o 2 km² více. Výrazné rozdíly můžeme sledovat v meziokresním srovnání. Největší průměrná výměra jedné obce byla obdobně v okrese Trutnov s největší rozlohou a nejmenším počtem obcí (1 147 km², 15,3 km²/obec) a v druhém nejrozlehlejších okrese Rychnově nad Kněžnou (998 km², 12,0 km²/obec). Naopak nejmenší průměrnou výměru měly rozlohou malé okresy s největší hustotou sídel, okres Jičín (887 km², 8,0 km²/obec) a okres Hradec Králové (876 km², 8,7 km²/obec).

Hustota obyvatel dosáhla v Královéhradeckém kraji 115,3 osob na 1 km², tj. o 14,7 osob méně než v průměru České republiky. Oba tyto průměry byly výrazně překročeny v okrese Hradec Králové se 182,1 obyvateli na 1 km², okres Náchod se 131,7 osobami na 1 km² se pohybuje mírně nad republikovým průměrem. V průměru pouhých 79,4 osob žilo na 1 km² v okrese Rychnov nad Kněžnou.

Tab. 2.1.1 Základní ukazatele sídelní struktury k 31. 12. 2005

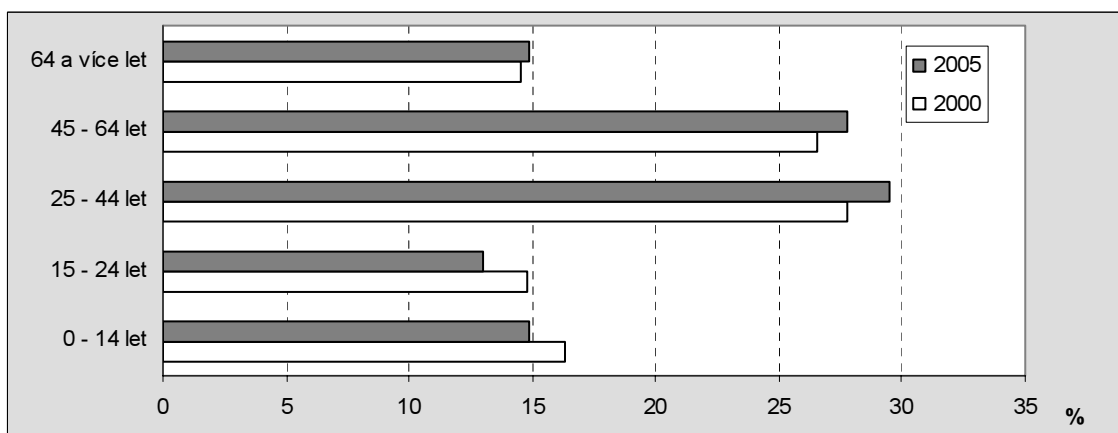
	Průměrný počet obyvatel		Průměrná výměra (km ²)		Hustota obyvatel na 1 km ²	Podíl osob žijících v	
	obce	části obce	obce	části obce		obcích do 200 obyvatel (%)	městech s 20 000 a více obyvateli (%)
Česká republika	1 641	680	12,6	5,2	130,0	1,9	44,2
Královéhradecký kraj	1 224	512	10,6	4,4	115,3	3,0	26,8

Výrazné rozdíly jsou mezi jednotlivými okresy ve **velikosti sídel**. Hlavním centrem kraje je statutární město Hradec Králové s 94 431 obyvateli, druhým největším městem s 31 195 obyvateli je město Trutnov. Nejméně urbanizován je okres Jičín, kde žije i nejvíce obyvatel v malých obcích. Podíl městského obyvatelstva dosáhl v Královéhradeckém kraji k 31. 12. 2005 celkem 67,8 % tj. mírně pod průměrem České republiky (70,1 %). V okrese Hradec Králové žijí necelé dvě třetiny obyvatel na území krajského města. Na Jičínsku obývá výrazně více osob nejmenší obce do 199 obyvatel (7,6 % při krajském průměru 3,0 %), celkem v obcích do 500 obyvatel to je více než pětina obyvatelstva okresu. V okresech Náchod a Rychnov nad Kněžnou bydlelo nejvíce obyvatel v obcích s počtem obyvatel od 5 000 to 9 999 osob (25,4 %, resp. 24,6 %). Na Trutnovsku obývala město Trutnov více než čtvrtina obyvatel okresu, stejný podíl tvořilo obyvatelstvo žijící v obcích s počtem obyvatel od 10 000 do 19 999 osob.

Věková struktura

Demografické chování společnosti (porodnost, úmrtnost, migrace) ovlivňuje věkovou strukturu obyvatelstva a tím i následně potenciální pracovní sílu; nepravidelnosti ve vývoji věkové struktury se tak do značné míry odrážejí i na trhu práce.

Graf 2 Věková struktura obyvatel Královéhradeckého kraje v letech 2000 a 2005

Od poloviny 90. let minulého století **počet obyvatel** Královéhradeckého kraje stále klesal, minima dosáhl v roce 2004, v roce 2005 pak došlo k mírnému nárůstu. K 31. 12. 2005 žilo na území kraje 548 368 obyvatel, v pořadí krajů podle počtu obyvatel to je deváté místo. Meziroční přirozený přírůstek vykazoval v kraji po celé sledované období zápornou hodnotu (počet zemřelých převyšoval počet narozených), přitom největší úbytek byl zaznamenán v roce 2003 (-921 osob), v roce 2005 pak byl nejnižší (-303 osob). Naproti tomu migrační úbytky (největší v roce 2001, -712 osob) se v roce 2004 změnil v migrační přírůstek. Přírůstek stěhováním dosáhl v roce 2005 1 375 osob, tj. téměř 5krát více než v roce 2004 a téměř 30krát více než v roce 2003. Celkový meziroční nárůst počtu obyvatel v roce 2005 (1 072 osob) tak byl způsoben pouze migračním přírůstkem, a to podstatným nárůstem počtu osob přistěhovaných ze zahraničí. Zatímco ve sledovaném období dosahovalo saldo vnitřního stěhování stále záporné hodnoty, saldo zahraničního stěhování bylo, s výjimkou roku 2001, pouze kladné a meziročně se stále zvyšovalo. V roce 2005 se do Královéhradeckého kraje přistěhovalo ze zahraničí 1,6 tis. osob (z toho nejvíce do okresu Trutnov a Hradec Králové, shodně čtvrtina z celkového počtu). Je předpoklad, že počet obyvatel nejen Královéhradeckého kraje, ale i celé České republiky, se tak bude zvyšovat především vlivem přistěhovaných cizinců.

Tab. 2.1.2 Obyvatelstvo podle věkových skupin

	Celkem			Muži			Ženy		
	2000 ¹⁾	2005	rozdíl 2005 - 2000 v bodech	2000 ¹⁾	2005	rozdíl 2005 - 2000 v bodech	2000 ¹⁾	2005	rozdíl 2005 - 2000 v bodech
Počet obyvatel	550 780	548 368 ²⁾	-0,4	267 971	267 522 ²⁾	-0,2	282 809	280 846 ²⁾	-0,7
v tom ve věku (%):									
0 - 5 let	5,5	5,5	0,0	5,8	5,9	0,1	5,1	5,2	0,1
6 - 14 let	10,9	9,3	-1,6	11,5	9,9	-1,6	10,3	8,8	-1,5
15 - 18 let	5,2	5,0	-0,2	5,4	5,3	-0,1	4,9	4,8	-0,1
19 - 24 let	9,6	8,0	-1,6	10,1	8,4	-1,7	9,1	7,6	-1,5
25 - 34 let	15,0	16,5	1,5	15,8	17,3	1,5	14,2	15,6	1,4
35 - 44 let	12,8	13,0	0,2	13,3	13,5	0,2	12,3	12,5	0,2
45 - 54 let	15,8	14,1	-1,7	15,9	14,3	-1,6	15,6	13,8	-1,8
55 - 64 let	10,8	13,7	2,9	10,4	13,4	3,0	11,1	14,1	3,0
65 a více let	14,5	14,9	0,4	11,7	12,1	0,4	17,3	17,6	0,3

¹⁾ rok 2000 bez zpětného promítnutí výsledků SLDB 2001

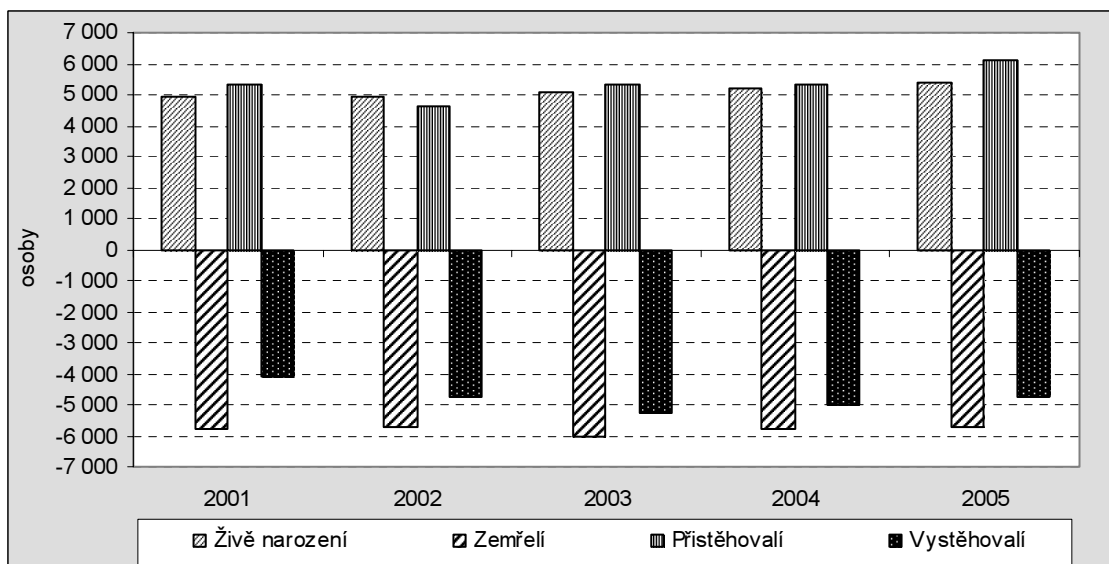
²⁾ změna v %

Pokud porovnáme vývoj počtu obyvatel ve třech **základních věkových skupinách**, můžeme konstatovat, že v průběhu sledovaného období pokračoval (i když v pomalejším tempu) trend z předchozích let, tj. dále se prohlubovalo stárnutí obyvatelstva Královéhradeckého kraje. Ubyl počet dětí ve věku 0-14 let o 8,7 tis. osob (z 16,4 % v roce 2000 na 14,8 % v roce 2005), obyvatelstvo v produktivním věku, tj. ve věku 15-64 let, přibýlo o 4,8 tis. osob (z 69,2 % na 70,3 %) a počet obyvatel ve věku 65 a více let, v poproduktivním věku, se zvýšil o 1,5 tis. (z 14,5 % na 14,9 %). Královéhradecký kraj patří v rámci republiky mezi kraje s velmi nízkým podílem dětské složky a po Hl. městě Praze měl v roce 2005 nejvyšší podíl obyvatel v poproduktivním věku. Spolu s Hl. městem Prahou, krajem Plzeňským a Jihomoravským se Královéhradecký kraj řadí mezi kraje s nejstarší populací.

V důsledku tohoto vývoje se podíly obou ekonomicky neaktivních věkových skupin v populaci téměř vyrovnaly, tzv. **index stáří** se dále zvýšil a byl čtvrtý nejvyšší v rámci České republiky. Na 100 dětí ve věku 0-14 let připadalo v roce 2005 100,3 osob starších 65 let, zatímco v roce 2000 to bylo 88,9 osob. Pro trh práce jsou však důležitější index závislosti starší generace (podíl osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15-64 let) a index ekonomického zatížení. **Index závislosti starší generace** dosáhl v kraji 21,2 % a v podstatě udává, kolik „důchodců“ připadá na 100 osob v produktivním věku, v roce 2005 byl v kraji druhý nejvyšší v rámci republiky. Vlivem nepříznivého věkového složení se kraj řadí na třetí místo (za krajem Vysočina a Pardubickým) s nejvyšším **indexem ekonomického zatížení** (42,3 %), tzn. že na 100 obyvatel v ekonomicky aktivním věku 15-64 let připadá 42,3 závislých osob (ve věku 0-14 a 65 a více let). Při průměru České republiky 40,6 % byl index ekonomického zatížení nejnižší v Hl. městě Praze a v Karlovarském kraji (38,7 %, resp. 39,0 %). S přepokládaným vývojem věkové struktury obyvatelstva, tj. především nárůstem osob v poproduktivním věku, se budou tyto indexy dále zvyšovat.

V podrobnějším členění věkové struktury kraje stagnuje počet dětí ve věku do 5 let, o 1,6 bodu však ubyly děti ve věku 6-14 let (o 9,4 tis. osob). V rámci skupiny obyvatelstva v produktivním věku se za šest let výrazně zvýšil podíl osob ve věku 55-64 let, o 2,9 bodu (o 16,1 tis. osob) a ve věku 25-34 let, o 1,5 procentního bodu (o 7,7 tis. osob). Kromě osob ve věku 35-44 let, jejichž podíl se mírně zvýšil o 0,2 bodu, a 15letých až 18letých, kterých naopak o 0,2 bodu ubylo, podstatně ubyly osoby ve věku 45-54 let a 19-24 let (o 1,7, resp. 1,6 procentních bodů, tj. o 9,7 tis., resp. 9,2 tis. osob). Obdobné změny proběhly u mužů i u žen. Vzhledem k tomu, že počet osob ve věku 0-24 let se v úhrnu za sledované období v Královéhradeckém kraji podstatně snížil (o téměř 19 tis. osob), lze předpokládat, že se bude postupně snižovat počet osob v produktivním věku (tj. ekonomicky aktivních) a dalším přesunem osob ve vyšších věkových kategoriích se zároveň bude zvyšovat počet obyvatel v poproduktivním (důchodovém) věku.

Graf 3 Pohyb obyvatel v Královéhradeckém kraji v letech 2001 – 2005

V jednotlivých okresech kraje byl vývoj věkové struktury v základních skupinách obdobný; k největšímu úbytku dětí došlo ve sledovaném období v okrese Náchod a relativně nejvíce přibylo obyvatelstvo v produktivním věku na Jičínsku, kde však na rozdíl od ostatních okresů mírně ubylo obyvatelstvo ve věku nad 65 let. V okrese s nejméně příznivou věkovou strukturou, Hradci Králové, byl pak zaznamenán nejnížší přírůstek počtu obyvatel v produktivním věku, ale nejvíce přibylo osob ve věku nad 65 let.

Vzdělanostní struktura

Vedle věku má nejdůležitější vliv pro využití pracovní síly stupeň a obor vzdělání. Základní údaje o vzdělanostní struktuře obyvatelstva i pracovních sil jsou prezentovány Českým statistickým úřadem jednak čtvrtletně v rámci výstupů ze zpracování Výběrového šetření pracovních sil, jednak z výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2001, ze kterého jsou sice prezentována data podrobnější a za menší územní celky, ale již zcela přesně nevystihují aktuální stav.

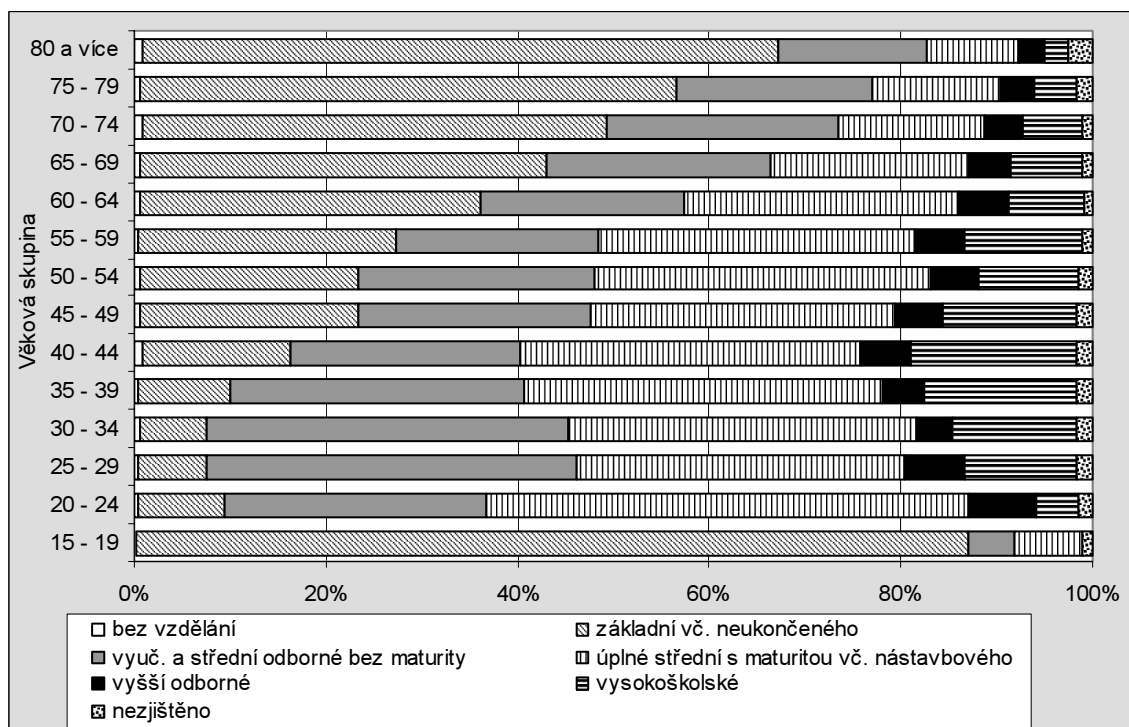
Úroveň vzdělanosti se při sčítání lidu zjišťuje jako nejvyšší dosažený stupeň vzdělání u obyvatelstva staršího 15 let. **Sčítání v roce 2001** ukázalo, že obyvatelstvo Královéhradeckého kraje se vzdělanostní strukturou příliš neodlišuje od úrovně vzdělání obyvatelstva celé České republiky. Podstatnější rozdíly byly v kraji zjištěny ve vzdělanosti mezi muži a ženami, i ty se však na základě výsledků předchozích sčítání pozvolna zmenšují.

Tab. 2.1.3 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle vzdělání (SLDB 2001)

	Královéhradecký kraj			ČR celkem		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Obyvatelstvo celkem	460 986	221 876	239 110	8 575 198	4 133 067	4 442 131
v tom vzdělání (%):						
základní včetně neukončeného	22,5	16,1	28,4	23,0	16,5	29,1
vyučení bez maturity	21,3	26,3	16,7	20,5	25,7	15,7
střední odborné bez maturity	18,4	20,3	16,6	17,4	19,6	15,4
vyučení s maturitou	1,4	1,9	1,0	1,5	2,0	1,0
úplně střední všeobecné s maturitou	4,7	3,6	5,6	5,0	3,7	6,2
úplně střední odborné s maturitou	19,1	18,1	20,0	18,4	17,0	19,7
nástavbové studium	2,3	1,7	2,9	2,2	1,5	2,8
vyšší odborné	1,3	1,2	1,3	1,3	1,2	1,3
vysokoškolské	7,3	8,7	6,0	8,5	10,1	7,0
v tom (%):						
univerzitní	44,3	30,2	63,4	39,7	26,7	57,2
technické	27,6	40,6	10,2	30,1	43,6	11,8
ekonomické	12,3	11,1	13,8	14,5	12,9	16,7
zemědělské a veterinární	7,8	9,9	4,9	6,1	7,5	4,3
umělecké	0,7	0,7	0,8	1,8	1,7	1,9
ostatní	7,3	7,5	7,0	7,7	7,5	8,1
z vysokoškolského bakalářské	0,5	0,5	0,5	6,3	5,4	7,6
vědecká příprava	0,2	0,4	0,1	0,4	0,6	0,2
bez vzdělání	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,5
nezjištěno	1,1	1,3	1,0	1,3	1,5	1,2

Největší skupinu z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let (461 tis. osob) tvořily v Královéhradeckém kraji osoby vyučené spolu s absolventy středních odborných škol bez maturity, téměř 40 %. Maturantů a absolventů vyššího a nástavbového studia byla necelá jedna třetina, vysokoškoláci tvořili 7,5 % populace kraje. Osob se základním nebo neukončeným vzděláním v roce 2001 bylo 22,5 %.

Graf 4 Vzdělání obyvatel Královéhradeckého kraje podle věkových skupin (SLDB 2001)

V porovnání na Českou republiku byly zjištěny mírné rozdíly ve dvou skupinách: o necelé 2 procentní body bylo v kraji více osob vyučených (vč. absolventů středních škol bez maturity), na druhé straně pak bylo o 1,2 bodu méně osob vysokoškolsky vzdělaných. Přestože se úroveň vzdělání stále obecně zvyšuje, rozdílná

tempa růstu u jednotlivých druhů vzdělání mužů a žen se promítají do jejich odlišné struktury. Zatímco základní vzdělání včetně neukončeného mělo pouze 16,1 % mužů, u žen tento podíl byl 28,4 %. Téměř polovina mužů (46,6 %) byli absolventi učilišť a středních škol bez maturity, maturitu jich mělo 26,5 %. U žen každý z těchto stupňů vzdělání zahrnoval přibližně třetinu žen. Vysokoškolský diplom (vč. vědecké přípravy) získalo v kraji 9,1 % mužů, ale pouze 6,1 % žen.

Z územního hlediska překračuje u vyšších stupňů vzdělání nejen krajský, ale i republikový průměr okres Hradec Králové, což je dáno jednak přítomností vysokých škol ve městě Hradec Králové, jednak tím, že krajské město je centrem státních organizací, peněžních ústavů, Fakultní nemocnice a dalších subjektů, které střední a vysokoškolské studium u svých zaměstnanců vyžadují. Nejmenší podíl maturantů a vysokoškoláků byl naopak zjištěn v okrese Trutnov, kde byl na druhé straně největší podíl osob se základním a neukončeným vzděláním. Ve zbývajících okresech byla úroveň vzdělání v podstatě shodná: stejný podíl, zhruba 23 %, tvořily osoby se základním vzděláním a středním s maturitou, necelou pětinu osoby se středním vzděláním bez maturity a 6 % vysokoškoláci.

Tab. 2.1.4 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle věku a nejvyššího ukončeného vzdělání (SLDB 2001)

	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem	z toho ve věkové skupině					
		15 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 64	65 a více
Celkem	460 986	81 219	82 759	70 554	86 756	59 882	79 647
z toho se vzděláním (%):							
základním vč. neukončeného	22,5	41,1	6,0	9,4	15,9	22,4	39,6
učňovským a stř. bez maturity	39,7	22,8	44,6	43,6	46,5	42,0	39,4
středním s maturitou vč. vyššího	28,8	32,7	37,1	32,8	27,5	27,0	15,1
vysokoškolským	7,5	2,1	10,4	12,5	8,6	7,6	4,2

Značné rozdíly byly v úrovni vzdělání obyvatelstva z hlediska věku s tím, že u osob v nejmladší věkové skupině 15-24 let vyjadřovaly podíly uvedené v tabulce zatím jejich nejvyšší ukončené vzdělání v době sčítání. Osob se základním vzděláním bylo tak absolutně i relativně nejvíce sečteno ve věkových kategoriích nad 65 let, se snižujícím věkem se podíl osob se základním vzděláním výrazně snižoval. Naopak u mladších osob (25 až 44 let) je patrný vyšší podíl středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných osob.

Tab. 2.1.5 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle vzdělání a velikostních skupin obcí (SLDB 2001)

	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem	Podíl obyvatel podle dosaženého vzdělání (%)					
		základní a neukončené	učňovské a střední bez maturity	střední s maturitou vč. vyššího	vysokoškolské	nezjištěné	bez vzdělání
Kraj celkem	460 986	22,5	39,7	28,8	7,5	1,1	0,4
v tom obce s počtem obyvatel:							
do 199	13 700	29,3	43,9	21,7	3,6	0,9	0,5
200 - 499	44 660	27,8	45,4	21,9	3,5	1,0	0,4
500 - 999	49 015	26,2	44,0	24,0	4,1	1,0	0,6
1 000 - 4 999	83 068	25,0	42,9	25,4	4,8	1,1	0,7
5 000 - 19 999	142 970	21,3	39,5	30,3	7,6	0,9	0,3
20 000 - 49 999	44 472	21,9	38,0	30,5	8,0	1,3	0,3
50 000 a více	83 101	16,2	31,4	36,1	14,5	1,6	0,2

Diferenciace ve struktuře obyvatelstva podle vzdělání je patrná také z porovnání velikostních skupin obcí v Královéhradeckém kraji. Z výše uvedené tabulky vyplývá, že s rostoucím počtem obyvatel v obcích se zvyšuje podíl obyvatelstva se středním vzděláním s maturitou a podíly vysokoškoláků, v nejmenších obcích do 199 obyvatel a v obcích s 200-499 obyvateli pak převládaly osoby se základním a učňovským vzděláním. Výrazně odlišné vzdělání mělo obyvatelstvo krajského města (více jak 50 000 obyvatel), kde byly zjištěny nejnižší podíly osob se základním a učňovským vzděláním a na druhé straně podstatně více středoškolských s maturitou a vysokoškoláků.

Následující tabulka, která porovnává výsledky vzdělanostní struktury obyvatelstva Královéhradeckého kraje ze sčítání v roce 1991 a 2001, pak jednoznačně dokumentuje výrazný vzestup vyšších stupňů vzdělání, trvale se snižuje pouze počet osob se základním vzděláním.

Tab. 2.1.6 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví a nejvyššího ukončeného vzdělání (SLDB 2001)

		Celkem		Muži		Ženy	
		počet	%	počet	%	počet	%
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	1991	438 019	100,0	208 636	100,0	229 383	100,0
	2001	460 986	100,0	221 876	100,0	239 110	100,0
z toho se vzděláním:							
základním včetně neukončeného	1991	142 149	32,5	50 112	24,0	92 037	40,1
	2001	103 690	22,5	35 817	16,1	67 873	28,4
učňovským a středním bez maturity	1991	162 174	37,0	92 926	44,5	69 248	30,2
	2001	183 030	39,7	103 458	46,6	79 572	33,3
středním s maturitou včetně vyššího	1991	101 075	23,1	46 572	22,3	54 503	23,8
	2001	132 542	28,8	58 828	26,5	73 714	30,8
vysokoškolským	1991	25 616	5,9	16 072	7,7	9 544	4,2
	2001	34 506	7,5	20 086	9,1	14 420	6,0

Pro hodnocení vývoje vzdělání v následujícím období po sčítání 2001 bylo využito výsledků **výběrového šetření pracovních sil** v letech 2001 až 2005. Používaná klasifikace úrovně vzdělání plně odpovídá mezinárodní klasifikaci ISCED.

Výsledky výběrového šetření z roku 2005 podle dosaženého stupně vzdělání obyvatelstva Královéhradeckého kraje potvrdily vzdělanostní skladbu obyvatelstva zjištěnou při sčítání v roce 2001. To znamená, že nejvíce osob mělo střední vzdělání bez maturity (vyučených a absolventů středních odborných škol bez maturity), v roce 2005 to bylo 41,0 % obyvatelstva. Druhou největší skupinu tvořily osoby se střední úrovní vzdělání s maturitou (31,7 %) a celkový podíl osob se základním vzděláním dosáhl 18,6 % (tento poměrně vysoký podíl je do značné míry ovlivněn poproduktivní složkou obyvatelstva, které základní vzdělání dominuje). Počet absolventů vysokých škol (vč. vyšších odborných škol) dosáhl absolutně 40,2 tis. osob, relativně to bylo 8,7 % populace. Ve srovnání s ostatními kraji (s výjimkou Hl. města Prahy, kde je struktura vzdělání obyvatelstva proti průměru České republiky zcela odlišná) byla úroveň vzdělání královéhradeckého obyvatelstva příznivá: v kraji byl zaznamenán v roce 2005 nejnižší podíl osob se základním vzděláním a poměrně vysoký podíl vyučených a osob se středním vzděláním bez maturity (vyšší byl pouze v Libereckém kraji a v kraji Vysočina). Relativně více bylo středoškoláků s maturitou, vyšší podíl jich byl zjištěn pouze v krajích Jihočeském, Plzeňském, Středočeském a Jihomoravském. Průměr mezi kraji tvoří Královéhradecký kraj podílem vysokoškoláků vč. vědecké přípravy (8,6 %). Výrazně vysoký podíl vysokoškoláků byl v Jihomoravském kraji (12,6 %), nejnižší v Ústeckém kraji (5,9 %).

Tab. 2.1.7 Vzdělání populace (VŠPS)

	tis. osob					
	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2001
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	461,0	461,7	463,0	463,7	465,2	100,9
v tom podle vzdělání a ISCED 97:						
základní a bez vzdělání	106,7	94,0	91,8	89,9	86,6	81,2
střední bez maturity	176,5	184,9	188,6	190,4	190,8	108,1
střední s maturitou	143,2	146,0	143,9	145,1	147,4	102,9
vysokoškolské	34,5	36,7	38,5	38,3	40,2	116,5
Muži	221,8	222,1	222,8	223,2	224,2	101,1
v tom podle vzdělání a ISCED 97:						
základní a bez vzdělání	37,3	32,8	31,6	31,0	29,3	78,6
střední bez maturity	103,5	105,0	107,2	108,1	110,0	106,3
střední s maturitou	60,6	63,3	61,6	61,2	62,1	102,5
vysokoškolské	20,3	20,8	22,3	22,8	22,7	111,8
Ženy	239,2	239,6	240,2	240,5	241,0	100,8
v tom podle vzdělání a ISCED 97:						
základní a bez vzdělání	69,4	61,2	60,3	58,9	57,3	82,6
střední bez maturity	73,0	79,9	81,4	82,3	80,8	110,7
střední s maturitou	82,6	82,6	82,3	83,8	85,3	103,3
vysokoškolské	14,2	15,9	16,2	15,5	17,6	123,9

V průběhu sledovaného pětiletého období se zastoupení jednotlivých úrovní vzdělání vyvíjela zcela odlišně. Zhruba o pětinu (absolutně o více než 20 tis. osob) se snížil podíl osob se základním vzděláním a bez vzdělání, ovlivněný mimo jiné úbytkem obyvatelstva nejstarších populačních ročníků a také tím, že mladí lidé se snaží v současnosti dosáhnout vyššího stupně vzdělání. Poměrně výrazně se zvýšila četnost středního vzdělání bez maturity (přírůstek 8,1 %, 14,3 tis. osob). Středoškoláků s maturitou přibyla necelá 3 % (4,2 tis. osob) a relativně k nejvyššímu nárůstu došlo ve skupině vysokoškoláků, kde byl zaznamenán nárůst 16,5 % (5,7 tis. osob). Shodné tendence se projevují v mužské i ženské populaci s tím, že ubylo relativně více mužů se základním vzděláním než žen, na druhé straně podstatně vzrostl podíl absolventek vysokých škol. Vysokoškoláků přibyla sice více než desetina, ale vysokoškolaček 23,9 %.

Zdravotní stav obyvatelstva

Na pracovní uplatnění obyvatelstva má podstatný vliv jeho zdravotní stav; dlouhodobé zdravotní problémy zpětně ovlivňují stupeň a charakter pracovní aktivity obyvatel. Základními ukazateli charakterizujícími zdravotní stav populace jsou naděje dožití, pracovní neschopnost pro nemoc, hlášená závažná onemocnění, úmrtnost.

Naděje na dožití, stejně jako většina ukazatelů majících vztah k úmrtnosti, se sleduje v závislosti na věku obyvatel. Nejčastěji se udává střední délka života ve věku 0, tedy při narození, a vzhledem k odlišnosti v úmrtnosti obou pohlaví se zásadně uvádí zvlášť za muže a za ženy. V Královéhradeckém kraji měli chlapci narození v roce 2005 naději na dožití 73,74 let, dívky podstatně delší, 79,94 let. Po Hl. městě Praze dosáhl v kraji tento ukazatel u obou pohlaví nejvyšší hodnoty a je tedy výrazně vyšší než republikový průměr. Zlepšováním úmrtnostních poměrů ve všech věkových kategoriích se naděje na dožití při narození proti roku 2000 v Královéhradeckém kraji významně prodloužila, u mužů podstatně více, o 2,8 let, u žen o 1,3 let. Porovnáme-li však délku naděje dožití podle různých věků (přitom pravděpodobná délka života se s přibývajícím věkem zvyšuje), podstatně více se prodlužuje naděje na dožití u žen. Zatímco u mužů ve věku 50 let se zvýšila o 0,59 roku, u žen 50 letých to bylo o 1,11 roku, výrazně i nad úroveň České republiky.

Tab. 2.1.8 Naděje dožití podle pohlaví a věku

	2001 - 2002		2002 - 2003		2003 - 2004		2004 - 2005	
	Královéhradecký kraj	ČR	Královéhradecký kraj	ČR	Královéhradecký kraj	ČR	Královéhradecký kraj	ČR
Naděje dožití mužů								
ve věku: 0 let	73,09	72,07	73,05	72,03	73,13	72,55	73,74	72,88
15 let	58,46	57,60	58,40	57,53	58,60	58,01	59,19	58,32
30 let	44,18	43,25	44,14	43,17	44,25	43,66	44,71	43,94
40 let	34,66	33,81	34,60	33,75	34,72	34,21	35,21	34,48
50 let	25,67	24,99	25,62	24,88	25,77	25,32	26,26	25,56
Naděje dožití žen								
ve věku: 0 let	78,80	78,54	78,83	78,51	79,18	79,04	79,94	79,10
15 let	64,31	63,99	64,35	63,93	64,69	64,44	65,32	64,48
30 let	49,52	49,26	49,56	49,17	49,92	49,67	50,57	49,72
40 let	39,75	39,53	39,83	39,44	40,21	39,92	40,87	39,97
50 let	30,25	30,13	30,30	30,05	30,73	30,51	31,36	30,56

Pracovní neschopnost můžeme hodnotit ze dvou aspektů. První jako zdravotní, tzn. že souvisí se zdravotním stavem zaměstnanců v návaznosti na pracovní činnost, druhý jako ekonomický, který se vztahuje k důsledku nepřítomnosti dočasně pracovní neschopných v zaměstnání (čerpání fondu nemocenského pojištění, náklady na zdravotní péči apod.). Ve zdravotní oblasti jsou základními sledovanými ukazateli počet případů pracovní neschopnosti a průměrný počet nemocensky pojištěných osob a z nich vyplývající souhrnné ukazatele.

Průměrný počet nemocensky pojištěných osob v Královéhradeckém kraji pokračoval ve sledovaném období ve své klesající tendenci, naproti tomu počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti se meziročně opět podstatně zvýšil. Přestože byl v roce 2004 u tohoto a dalších souvisejících ukazatelů zaznamenán výrazný pokles (poté, co vstoupil v platnost zákon 421/2003 Sb., kterým došlo ke změnám v nemocenském pojištění, především s významnou úpravou ve výpočtu nemocenských dávek), v roce 2005 jejich hodnoty opět vzrostly, zůstaly však na nižší úrovni než v předchozích letech.

Tab. 2.1.9 Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Počet nemocensky pojištěných osob	236 496	233 514	230 531	226 860	222 950	220 907	93,4
Průměrný denní stav práce neschopných (v osobách)	15 623	16 368	16 210	15 839	13 451	14 198	90,9
Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschop. (kal. dny)	26,6	27,7	30,1	29,5	33,9	32,5	122,2
v tom:							
pro nemoc	25,8	27,1	29,2	28,6	32,9	31,4	121,7
pro pracovní úrazy	38,7	37,7	41,5	41,9	42,6	43,8	113,2
pro ostatní úrazy	36,2	34,8	41,0	41,7	45,8	46,2	127,6
Průměrné procento pracovní neschopnosti celkem	6,606	7,010	7,032	6,982	6,033	6,427	97,3
v tom:							
pro nemoc	5,997	6,383	6,340	6,296	5,374	5,744	95,8
pro pracovní úrazy	0,271	0,265	0,292	0,280	0,272	0,282	104,1
pro ostatní úrazy	0,338	0,361	0,400	0,405	0,387	0,400	118,3

V průběhu celého sledovaného období byl u dvou základních ukazatelů pracovní neschopnosti zaznamenán pokles. Počet nemocensky pojištěných osob se snížil o 6,6 % (o 15,6 tis. osob), počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti celkem (na 100 pojištěnců) poklesl z 90,94 případů na 72,27 případů, tj. zhruba o pětinu. Souhrnný ukazatel průměrné procento pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz celkem se v důsledku toho v průběhu šesti sledovaných let snížil z 6,606 % na 6,427 %, tj. o 2,7 %, neboli v roce 2005 bylo v pracovní neschopnosti zhruba 6,4 pracovníka ze sta. Celkový pokles byl ovlivněn především snížením průměrného procenta pracovní neschopnosti pro nemoc (o 4,2 %), protože průměrná procenta pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy a pro mimopracovní úrazy vzrostla (o 4,1 %, resp. 18,3 %). V rámci České republiky v roce 2005 činil tento ukazatel 6,126 %, přitom nejméně příznivý byl v Moravskoslezském kraji (7,225 %) a výrazně nižší proti republikovému průměru v Hl. městě Praze (4,706 %).

Průměrná doba trvání 1 případu se za sledované období prodloužila o více než jednu pětinu na 32,5 dní v roce 2005, tj. mírně pod průměrem České republiky (nejdelší doba trvání 1 případu činila obdobně v Moravskoslezském kraji 37,3 dne, nejkratší v Hl. městě Praze 29,0 dní). Celkem bylo v Královéhradeckém kraji zameškáno v roce 2005 z důvodu pracovní neschopnosti 5 182,3 tisíc. kalendářních dnů a průměrně tak denně chybělo na pracovištích 14 198 osob. V členění podle odvětví bylo nejvyšší procento pracovní neschopnosti zaznamenáno ve stavebnictví (8,410 %) a nejnižší tradičně ve školství (3,961 %), nejdelší pracovní neschopnost byla v zemědělství s průměrnou délkou trvání 36,8 dní a z celkového průměrného stavu práce neschopných chybělo nejvíce osob, denně téměř 40 % (absolutně 5,6 tis.), ve zpracovatelském průmyslu a dobývání nerostných surovin.

Z hlediska pohlaví jsou podstatně vyšší hodnoty jednotlivých ukazatelů pracovní neschopnosti dlouhodobě zaznamenávány u žen. V průběhu roku 2005 bylo nově hlášeno 77,02 nových případů na 100 nemocensky pojištěných žen, u mužů to bylo 68,18 nově hlášených případů, přitom ženy byly i průměrně déle v pracovní neschopnosti než muži (33,98 kalendářních dnů, resp. 30,98 dnů). Z toho vyplývající průměrné procento pracovní neschopnosti dosáhlo u žen 7,170 %, u mužů 5,786 %.

Dlouhodobě nejčetnější jsou čtyři základní příčiny pracovní neschopnosti, a to nemoci dýchací soustavy (v roce 2005 to bylo v Královéhradeckém kraji téměř 49 % ukončených pracovních neschopností na 100 tis. pojištěnců), nemoci svalové a kosterní soustavy (15,2 %), zhruba desetinu tvořily poranění a otravy a 5,6 % nemoci trávicí soustavy. Na zbývající nemoci tak připadala zhruba pětina ukončených případů pracovní neschopnosti na 100 tis. pojištěnců. Jestliže pomíneme těhotenství s průměrnou délkou trvání jednoho případu téměř 110 dní, připadala nejdelší pracovní neschopnost na nemoci s diagnózou novotvary 82 dny (na zhoubné novotvary průměrně 159 dní), na nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek 72 dní (na diabetes 82 dny) a na nemoci nervové téměř 70 dní.

Tab. 2.1.10 Hlášená onemocnění podle sledovaných příčin u obyvatel v produktivním věku

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Nemoci z povolání celkem	96	85	83	93	87	73	76,0
Na 100 000 nem. pojištěných	40,60	36,40	36,00	41,00	39,02	33,05	81,4
Zhoubné novotvary							
v tom muži ve věku: 15 - 29 let	13	12	14	15	.	.	x
30 - 49 let	117	111	89	107	.	.	x
50 - 69 let	625	635	755	742	.	.	x
v tom ženy ve věku: 15 - 29 let	26	24	27	21	.	.	x
30 - 49 let	189	172	190	201	.	.	x
50 - 69 let	516	537	633	687	.	.	x
Tuberkulóza celkem							
v tom muži ve věku: 15 - 29 let	1	6	-	1	1	2	200,0
30 - 49 let	17	7	8	5	7	6	35,3
50 - 69 let	17	10	9	13	9	9	52,9
v tom ženy ve věku: 15 - 29 let	3	1	1	3	2	1	33,3
30 - 49 let	5	5	2	3	3	3	60,0
50 - 69 let	7	6	7	6	5	3	42,9

V celé České republice bylo v roce 2005 hlášeno 1 340 **nemocí z povolání**, na tomto počtu se Královéhradecký kraj podílel 5,4 % (nejvíce nemocí z povolání bylo hlášeno v Moravskoslezském a Středočeském kraji, 18,3 %, resp. 13,1 %). V Královéhradeckém kraji se proti výchozímu roku sledovaného období počet nově hlášených nemocí z povolání snížil téměř o čtvrtinu, v průběhu šesti let však byly zaznamenávány v jejich výskytu meziroční výkyvy. Častěji se nemoci z povolání vyskytovaly u žen (zhruba v 60 %), ale v posledním sledovaném roce byl podíl těchto nemocí u obou pohlaví shodný. V roce 2005 připadalo na 100 tis. pojištěných mužů 30,36 mužů s nemocí z povolání, u žen to bylo 36,16 žen. Podle seznamu nemocí z povolání je v kraji dlouhodobě nejvíce onemocnění vyvoláno nepříznivým působením fyzikálních faktorů a nemocí kožních (shodně 30 %), nemocí postihujících dýchací cesty, plíce, pohrudnici a pobřišnici byla necelá čtvrtina.

Data za nově hlášená onemocnění **zhoubnými novotvarami** nejsou za roky 2004 a 2005 podle věkové struktury k dispozici. Počty onemocnění zhoubnými novotvarami mají stále vzestupnou tendenci, v Královéhradeckém kraji jich za období 2000 – 2003 přibyla více než pětina, přitom u mužů byl růst rychlejší. V relativním pohledu je výskyt této nemoci nejvyšší u nejstarších věkových kategorií, téměř 90 % nově zjištěných případů v kraji bylo v roce 2003 diagnostikováno u osob starších 50 let, z toho téměř polovina u osob ve věku 50-69 let. Celkově v kraji ze 100 tis. žen onemocnělo v roce 2003 zhoubnými novotvarami 581 žen, ze 100 tis. mužů bylo těchto případů zjištěno 643 (v roce 2000 to bylo 510 žen a 550 mužů). Z hlediska věku bylo relativně více případů zjištěno u žen v mladších věkových kategoriích, ve věku 54 let nastal obrat a podstatně vyšší hodnoty byly zaznamenávány u mužů (např. na 100 tis. žen ve věku 45-49 let připadalo 416 nových onemocnění, na 100 tis. mužů ve stejném věku 282 onemocnění; u žen ve věku 65-69 let to bylo 1 509 nových případů, ale u mužů ve stejném věku již 2 319). Výskyt tohoto onemocnění se s přibývajícím věkem výrazně zvyšuje u obou pohlaví. Nejčastěji byl v roce 2003 nově hlášen u mužů i u žen zhoubný nádor kůže, který má v posledních letech vysokou dynamiku růstu.

Tuberkulóza patří zejména v rozvojových zemích k nejzávažnějším infekčním onemocněním. Ve vyspělých zemích, kde je vysoká míra proočkovanosti obyvatelstva se týká převážně starších lidí a lidí se sníženou obranyschopností nebo rizikovým chováním, v těchto státech je také ve srovnání s místním obyvatelstvem vyšší procento nemocnosti mezi cizinci. V České republice bylo v roce 2005 zjištěno celkem 967 onemocnění tuberkulózou celkem, z toho v Královéhradeckém kraji to bylo 50 případů, 5,2 %. Ve sledovaném období bylo maximum zjištěných případů tohoto onemocnění v roce 2000, celkem 94, od roku 2001 s 55 případy má mírně klesající tendenci. Tuberkulózou častěji onemocněli muži, u obou pohlaví pak převážně osoby ve vyšším věku (nad 75 let), jejichž podíl se na celkovém počtu pohyboval každoročně v rozmezí od 32 % do 41 %. Poměrně vysoký podíl onemocnění touto chorobou tvořili také muži ve věku 50 - 69 let, každoročně jich bylo okolo 18 %, ženy onemocněly tuberkulózou v této věkové kategorii zhruba v 10 % z celkového počtu onemocnění tuberkulózou.

Zdravotní stav populace je negativně ovlivňován stoupajícím podílem chemikálií v životním prostředí, stresem, nadměrnou konzumací a nedostatkem pohybu a s tím souvisí růst většiny onemocnění (ten však do značné míry souvisí i s prodlužováním průměrného věku mužů i žen a tím i zvýšenou potřebou zdravotní

péče). Na druhé straně se prodlužuje střední délka života, stále větší počet lidí je pod lékařským dohledem a v důsledku zdravotní osvěty se zvyšuje péče jednotlivců o své zdraví.

Tab. 2.1.11 Úmrtnost podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Zemřelí celkem	5 799	5 805	5 713	6 014	5 747	5 708
Zemřelí na 1 000 obyvatel	10,5	10,5	10,4	11,0	10,5	10,4
Zemřelí muži na 1 000 mužů	11,1	10,7	10,6	11,2	10,6	10,5
ve věku: 15 - 29 let	0,3	0,2	0,3	0,5	0,2	0,1
30 - 39 let	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
40 - 49 let	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
50 - 59 let	1,3	1,4	1,4	1,6	1,3	1,4
60 - 69 let	2,2	2,1	2,1	2,0	2,1	2,0
70 a více let	6,5	6,3	6,2	6,7	6,2	6,4
Zemřelé ženy na 1 000 žen	10,0	10,4	10,2	10,8	10,4	10,3
ve věku: 15 - 29 let	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
30 - 39 let	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
40 - 49 let	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
50 - 59 let	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6
60 - 69 let	1,0	1,1	1,2	1,1	1,0	1,0
70 a více let	8,0	8,3	8,1	8,6	8,4	8,4

Úmrtnost je spolu s nemocností jedním z hlavních ukazatelů vypovídajícím o zdravotním stavu populace. V zásadě je ovlivňována genetickými faktory (vyšší úmrtnost mužů, ženy mají obecně nižší úmrtnost), ekologickými faktory (klimatické podmínky, životní prostředí) a socioekonomickými faktory (životní úroveň, vzdělání, péče o vlastní zdraví, preventivní opatření apod., ale i úroveň zdravotnictví, dostupnost lékařské péče, ekonomická situace atd.).

V Královéhradeckém kraji zemřelo v roce 2005 celkem 5 708 osob, proti roku 2000 to je pokles o 91 osob, o 1,6 %. Hrubá míra úmrtnosti tak činila 10,4 zemřelých na 1000 obyvatel středního stavu a byla o 0,1 bodů promile nižší než úroveň České republiky. Rozdíly v úrovni úmrtnosti v krajích nejsou příliš významné s výjimkou nejvyšší hrubé míry úmrtnosti ve Středočeském kraji s 11,2 zemřelými na 1000 obyvatel a nejnižší s 9,8, resp. 9,9 v kraji Karlovarském a Libereckém. S věkem se úmrtnost zvyšuje (kromě nejnižší věkové kategorie, tj. vyšší úmrtností spojené s prvním rokem života) s tím, že ve všech věkových kategoriích míra úmrtnosti mužů převyšuje úmrtnost žen, což dokládá výše uvedená tabulka. V roce 2005 zemřelo ve věku 15-29 let celkem 33 mužů (0,1 ‰) a 14 žen (shodně 0,1 ‰) ve věkové kategorii 60-69 let to již bylo 525 mužů (2,0 ‰) a 274 žen (1,0 ‰). V průběhu sledovaného období se specifická úmrtnost mužů postupně snižovala s výjimkou skupiny mužů ve věku 50-59 let, míra úmrtnosti žen se mírně měnila až od věku 60 a více let.

Tab. 2.1.12 Zemřelí podle příčin smrti

	2000		2005		Rozdíl 2005 - 2000 v bodech	
	Královéhra- decký kraj	ČR	Královéhra- decký kraj	ČR	Královéhra- decký kraj	ČR
Zemřelí celkem	5 799	109 001	5 708	107 938 ¹⁾	98,4 ¹⁾	99,0
z toho vybrané příčiny (%):						
některé infekční a parazitární nemoci	0,3	0,2	0,6	0,4	0,3	0,1
novotvary	24,8	26,3	24,7	26,2	-0,2	-0,2
nemoci oběhové soustavy	54,4	53,4	52,9	51,1	-1,5	-2,3
nemoci dýchací soustavy	5,8	4,5	6,4	5,6	0,6	1,0
nemoci trávicí soustavy	3,3	3,9	3,6	4,5	0,3	0,6
vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti	6,6	6,5	5,4	5,9	-1,2	-0,6

¹⁾ změna v %

Struktura zemřelých podle příčin smrti zůstává dlouhodobě beze změn, pouze se mírně mění četnost zemřelých v jednotlivých skupinách. V Královéhradeckém kraji zemřela v roce 2005 více než polovina osob (52,9 %) na nemoci oběhové soustavy (z toho nejvíce na cévní nemoci mozku a ostatní formy ischemické choroby srdeční) a téměř čtvrtina všech úmrtí byla způsobena novotvory (z toho nejvíce zhoubnými

novotvary průdušek a plic a tlustého střeva); u obou těchto skupin byl za celé sledované období zaznamenán mírný pokles zemřelých. Spolu se zemřelými na nemoci dýchací soustavy, trávicí soustavy, některé infekční a parazitární nemoci a na vnější příčiny úmrtí zapříčinily tyto diagnózy téměř 94 % všech úmrtí v kraji.

V porovnání s ostatními kraji překročil podíl zemřelých na nemoci oběhové soustavy poměrně výrazně republikový průměr (vyšší podíl byl pouze v krajích Vysočina, Zlínském a Jihomoravském), naopak podíl zemřelých na novotvary byl v Královéhradeckém kraji druhý nejnižší (po Zlínském kraji).

Tab. 2.1.13 Zemřelí v produktivním věku podle hlavních příčin a pohlaví

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Zhoubné novotvary	1433	1 454	1 448	1 491	1 466	1 394	97,3
v tom muži	823	799	784	836	828	773	93,9
z toho ve věku: 15 - 29 let	3	2	7	5	3	2	66,6
30 - 49 let	44	47	36	44	45	31	70,5
50 - 69 let	372	343	355	333	371	343	92,2
v tom ženy	600	655	664	655	638	621	103,5
z toho ve věku: 15 - 29 let	2	0	2	4	2	5	250,0
30 - 49 let	37	40	38	34	38	24	64,9
50 - 69 let	191	235	240	238	198	191	100,0
Nemoci oběhové soustavy	3155	3 211	3 109	3 274	3 098	3 018	95,7
v tom muži	1452	1 437	1 419	1 477	1 371	1 343	92,5
z toho ve věku: 15 - 29 let	4	2	5	5	5	6	150,0
30 - 49 let	52	34	39	36	54	44	84,6
50 - 69 let	373	405	375	404	351	315	84,5
v tom ženy	1703	1 774	1 690	1 797	1 727	1 675	98,4
z toho ve věku: 15 - 29 let	1	-	1	2	2	-	x
30 - 49 let	14	9	13	11	19	12	85,7
50 - 69 let	156	174	173	157	148	143	91,7
Vnější příčiny	380	392	372	391	377	305	80,3
v tom muži	249	263	250	255	240	204	81,9
z toho ve věku: 15 - 29 let	51	50	46	45	39	21	41,2
30 - 49 let	77	70	91	68	69	55	71,5
50 - 69 let	54	62	76	72	66	72	133,3
v tom ženy	131	129	122	136	137	101	77,1
z toho ve věku: 15 - 29 let	13	9	13	7	10	3	23,1
30 - 49 let	14	14	17	16	13	17	121,4
50 - 69 let	17	11	12	22	17	15	88,2

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že počty zemřelých podle jednotlivých diagnóz byly z hlediska pohlaví, věku, ale i vývoje rozdílné. U počtu zemřelých na zhoubné novotvary byl sice zaznamenán v porovnání na výchozí rok sledovaného období celkový úbytek o 2,7 %, u žen však byl zaznamenán přírůstek 3,5 %. U obou pohlaví došlo k poklesu úmrtí na nemoci oběhové soustavy, přitom u mužů byl pokles podstatně větší. V produktivním věku je nejhroženější skupinou u obou pohlaví věková kategorie 50-69 let, kdy jich nejvíce umírá jak na zhoubné novotvary, tak i na nemoci oběhové soustavy.

Migrace

Migrace (vnitřní i zahraniční) znamená změnu trvalého bydliště obyvatelstva a má vliv jak na početní stav obyvatelstva, tak i na jeho strukturu: demografickou, sociální a v neposlední řadě i ekonomickou. Z dlouhodobého pohledu (od počátku 90. let minulého století) dosahovalo migrační saldo celkem v Královéhradeckém kraji každoročně kladných hodnot s výjimkou období let 2000 až 2002, kdy byl v kraji zaznamenán úbytek obyvatelstva stěhováním. V roce 2005 dosáhlo migrační saldo svého maxima, 2,5 promile. Především však byl vývoj ve sledovaném období u obou typů migrace odlišný: počty osob přistěhovaných do kraje ze zbytku České republiky (vnitřní migrace) se stále postupně snižovaly až do záporného salda. Naopak u zahraniční migrace došlo k výraznému nárůstu, takže na výsledné vysoké kladné migrační saldo měli vliv přistěhovaní cizinci. Celkem se do Královéhradeckého kraje přistěhovalo za šest sledovaných let 27 822 osob a 26 988 se jich vystěhovalo.

Počet osob **přistěhovaných** do Královéhradeckého kraje (včetně cizinců) se v letech 2000 – 2005 zvyšoval, tempo meziročního nárůstu však zaznamenávalo výrazné výkyvy. V roce 2005 se do kraje přistěhovalo celkem 6 100 osob, z toho bylo 2 455 cizinců (40 %). Měnila se i struktura přistěhovaných podle pohlaví a věku. Zatímco v prvních dvou letech se přistěhovalo do kraje mírně více žen (zhruba o 5 %), od roku 2002

nastal obrat a v roce 2005 se již přistěhovalo o čtvrtinu více mužů. Od poloviny sledovaného období se pak výrazně zvýšil počet přistěhovalých osob ve věku 19 - 44 let (a to především cizinců), v roce 2005 tvořila tato kategorie téměř dvě třetiny všech přistěhovalých.

Naopak počty osob **vystěhovalých** se v letech 2004 a 2005 (po výrazném nárůstu v období let 2000 až 2003) meziročně snižovaly; z celkového počtu 4 725 vystěhovalých v roce 2005 bylo 872 cizinců, tj. necelá pětina. Složení vystěhovalých podle pohlaví se vyvíjelo zhruba opačně než u přistěhovalých. Z hlediska věku se struktura vystěhovalých příliš podstatně neměnila, zejména ve druhé polovině sledovaného období, výjimkou byl rok 2003, kdy se z kraje odstěhoval větší počet osob ve věku 19 – 24 let.

Tab. 2.1.14 Přistěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Úhrn 2000 - 2005
Přistěhovalí celkem	3 131	3 353	4 625	5 301	5 312	6 100	27 822
z toho ženy	1 609	1 727	2 224	2 325	2 339	2 687	12 911
z celku ve věku:							
0 - 5 let	272	303	333	278	320	344	1 850
6 - 14 let	317	323	393	436	328	385	2 182
15 - 18 let	120	125	170	198	173	184	970
19 - 24 let	616	682	795	1 099	971	1 061	5 224
25 - 34 let	818	862	1 299	1 472	1 626	1 908	7 985
35 - 44 let	324	389	665	757	783	963	3 881
45 - 54 let	232	280	462	561	589	720	2 844
55 - 64 let	172	165	216	254	269	281	1 357
65 a více let	260	224	292	246	253	254	1 529

Z důvodu zrušení výkazu Obyv 5-12 k 1.1.2005, jsou podrobnější údaje o vnitřním stěhování pouze do roku 2004. Z celkového počtu přistěhovalých do kraje v rámci České republiky v roce 2004 převládaly osoby svobodné, byla jich téměř polovina (jak mužů tak žen). Z hlediska vzdělání převládaly osoby se středním vzděláním bez maturity (27,3 %), necelá čtvrtina přistěhovalých měla středoškolské vzdělání s maturitou, nejméně (11,7 %) bylo vysokoškoláků. Muži byli proti ženám častěji vyučeni (bez maturity) a méně jich mělo maturitu, u žen byl podíl těchto dvou skupin stejný. Jako důvod stěhování bylo nejčastěji uvedeno, shodně u mužů i u žen, následování rodinného příslušníka (zhruba čtvrtina) a bytové důvody, opět u obou pohlaví shodně, asi pětina. Jako další čtenější důvod přistěhování (zhruba 6 %) uvedli muži změnu pracoviště a stejný podíl žen sňatek. Je však potřeba uvést, že téměř třetina všech přistěhovalých zaškrtnla na Hlášení „jiný důvod“.

Tab. 2.1.15 Vystěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Úhrn 2000 - 2005
Vystěhovalí celkem	3 172	4 065	4 750	5 254	5 022	4 725	26 988
z toho ženy	1 654	1 878	2 243	2 233	2 232	2 315	12 555
z celku ve věku:							
0 - 5 let	287	300	310	307	260	342	1 806
6 - 14 let	310	278	325	288	364	310	1 875
15 - 18 let	132	100	147	118	152	162	811
19 - 24 let	656	857	861	1 057	871	714	5 016
25 - 34 let	962	1 309	1 561	1 772	1 704	1 701	9 009
35 - 44 let	332	529	660	784	731	649	3 685
45 - 54 let	215	364	485	529	531	478	2 602
55 - 64 let	95	121	201	211	204	183	1 015
65 a více let	183	207	200	188	205	186	1 169

Zatímco složení vystěhovalých osob z kraje (do ostatních krajů České republiky) podle rodinného stavu bylo v roce 2004 obdobné jako u přistěhovalých, tzn. téměř polovina osob byla svobodná (opět shodně mužů i žen), z hlediska vzdělání byl zaznamenán zvýšený podíl vysokoškoláků (17 %), na druhé straně se vystěhovalo méně osob se základním vzděláním. Struktura důvodů vystěhování byla také podobná, necelá čtvrtina osob se vystěhovala z bytových důvodů a zhruba pětina uvedla jako důvod následování rodinného příslušníka (podíly byly obdobné u mužů i u žen). Jako další čtenější důvod uvedly ženy sňatek (10 %), o něco méně mužů změnu pracoviště. „Jiný důvod“ uvedlo 27 % všech vystěhovalých.

V roce 2005 se z celkového počtu cizinců (2,5 tis. osob) do Královéhradeckého kraje přistěhovalo nejvíce Ukrajinců (40 %), Slováků byla necelá pětina a Poláků 15 %. Větší podíl tvořili ještě Vietnamci (6,6%). Více než dvě třetiny přistěhovalých cizinců byli muži a z nich téměř polovina svobodných a stejný podíl ženatých. Podle věkové struktury převládaly osoby v produktivním věku (75 %), z toho třetina ve věku 25 – 34 let a

shodně pětina ve věku 19 – 24 let a 35 – 44 let. Z kraje se vystěhovalo 872 cizinců, z toho téměř 70 % mužů a téměř polovina byla podle rodinného stavu svobodných. Zhruba polovinu všech vystěhovalých tvořili Ukrajinci (pravděpodobně návrat po ukončení povoleného pobytu) a necelých 14 % Slováků.

Cizinci

Za cizince se považuje osoba, která nemá české státní občanství. Cizinci jsou evidováni Ředitelstvím služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR; jsou mezi ně zařazeny osoby s vízem nad 90 dnů, s povolením k dlouhodobému a přechodnému pobytu a s pobytem trvalým.

V průběhu sledovaného období se počet cizinců na území Královéhradeckého kraje zvýšil o více než třetinu, tzn. meziroční nárůst zhruba o 7 %, přitom se přibližně stejným tempem zvyšovaly počty cizinců jak s trvalým tak i dlouhodobým pobytem. Z celkového počtu cizinců v České republice (278,3 tis.) jich v roce 2005 v kraji žilo 4,1 %. S výjimkou Hl. města Prahy s téměř třetinou všech cizinců v České republice, bylo nejvíce cizích státních příslušníků v kraji Středočeském (12,7 %), nejméně ve Zlínském kraji (2,2 %). Cizinci se obecně koncentrují do větších měst, v okrese Hradec Králové s krajským městem jich byla v roce 2005 třetina ze všech cizinců v kraji. Občané sousedních zemí se pak většinou soustřeďují v blízkosti hranic, v Královéhradeckém kraji to byly okresy Náchod a Trutnov s převahou Poláků. Rozložení cizinců podle velikosti sídel v podstatě kopírovalo rozložení obyvatelstva České republiky s tím, že v obcích nad 10 tis. obyvatel bylo cizinců 53 % (obyvatel ČR 41 %), v menších obcích pak byly podíly cizinců proti obyvatelstvu ČR mírně nižší.

Počet dlouhodobě nebo trvale usazených cizinců dosáhl v Královéhradeckém kraji k 31. 12. 2005 celkem 11 294 osob (kromě toho 82 osob s platným azylem), převážně mužů 55,8 %, na celkové populaci kraje se cizinci podíleli 2,1 %. Většina cizinců (58,4 %) měla povolení k dlouhodobému pobytu nad 90 dní. Ženy získaly častěji povolení k trvalému pobytu (55,6 % z celkového počtu cizinek, mužů necelá třetina), naopak převážná část mužů měla pouze povolení k přechodnému nebo dlouhodobému pobytu (60,0 %, žen 38,1 %). Svědčí to o tom, že ženy se do České republiky stěhují ve většině případů z důvodu připojení k manželům, naopak většina mužů se na území kraje zdržuje kvůli zaměstnání. Největší podíl cizinců představovali v Královéhradeckém kraji občané Ukrajiny (33 %), Poláků byla více než pětina (22 %), desetiprocentní hranice dosáhli ještě Slováci a Vietnamci (15 %, resp. 10 %). Zhruba 2 % cizinců pak tvořili Nizozemci, Němci a občané Ruské federace. Z dlouhodobého pohledu se v Královéhradeckém kraji počet cizinců tří nejčetnějších skupin podle státní příslušnosti výrazně zvýšil: téměř se zdvojnásobil počet Ukrajinců, o polovinu se zvýšil počet Vietnamců a Poláků přibyla zhruba desetina. Počet Slováků v kraji vykazuje meziroční výkyvy, a i když jich z dlouhodobého pohledu téměř 15 % ubylo, proti roku 2004 jich bylo v evidenci o 230 více.

Tab. 2.1.16 Cizinci

	2001	2002	2003	2004	2005	Změna v %	
						2005/2001	průměrná roční
Cizinci celkem	8 603	9 386	9 269	9 852	11 294	31,3	7,0
v tom podle druhu pobytu (%):							
trvalý	42,1	39,9	42,3	44,0	41,6 ²⁾	-0,5	x
s vízem nad 90 dní	57,9	60,1	57,7	56,0	58,4 ²⁾	0,5	x
v tom podle pohlaví (%):							
muži	.	.	53,1	54,0	55,8	x	x
ženy	.	.	46,9	46,0	44,2	x	x
z toho podle státní příslušnosti:							
Slovensko	1 966	2 358	1 683	1 443	1 673	-14,9	-4,0
Polsko	2 271	2 214	2 191	2 284	2 539	11,8	2,8
Vietnam	688	803	967	1 055	1 077	56,5	11,9
Ukrajina	2 087	2 322	2 642	3 135	3 777	81,0	16,0
v tom podle věkových skupin (%):							
0 - 14 let	¹⁾ 6,2	¹⁾ 6,8	¹⁾ 6,8	7,2	7,1 ²⁾	0,9	x
15 - 64 let	¹⁾ 90,4	¹⁾ 90,0	¹⁾ 90,0	90,0	90,1 ²⁾	-0,3	x
65 a více let	¹⁾ 3,4	¹⁾ 3,2	¹⁾ 3,2	2,8	2,8 ²⁾	-0,6	x

¹⁾ věkové skupiny cizinců s délkou pobytu nad 1 rok

²⁾ rozdíl v bodech

Nejčastějším účelem pobytu cizinců v roce 2005 bylo zaměstnání (41,4 %), tento důvod uvedli častěji muži, dalším nejčetnějším účelem pobytu bylo sloučení s rodinou (téměř třetina) s dominantnějším zastoupením

u žen. Zhruba desetina, převážně mužů, podnikala na živnostenský list a stejný podíl cizinců získal povolení k trvalému pobytu z důvodu usídlení (shodný podíl mužů a žen).

Věková struktura cizinců se podstatně odlišuje od věkové struktury populace Královéhradeckého kraje, což lze vysvětlit především ekonomickým důvodem přílivu cizinců. Podíl cizinců v produktivním věku (15 - 64 let) se dlouhodobě pohybuje nad 90 %, z toho celkem 30 % tvoří věkové kategorie 25 – 29 let a 30 – 34 let a čtvrtinu osoby ve věku 20 – 24 let a 35 – 39 let. Zatímco velmi nízký podíl osob ve věku 65 a více let se za sledované období ještě snížil, podíl dětí se mírně zvýšil, a to v souvislosti s rostoucí délkou pobytu cizinců.

Největší podíl cizinců v rámci Královéhradeckého kraje byl k 31. 12. 2005 evidován na území okresu Hradec Králové, jedna třetina z jejich celkového počtu v kraji, dále čtvrtina v okrese Trutnov, pětina v okrese Náchod, nejméně jich bylo v okresech Jičín a Rychnov nad Kněžnou (12 %, resp. 10 %). Z celkového počtu nejvíce zastoupených Ukrajinců jich byla polovina hlášena v okrese Hradec Králové, ve zbývajících okresech se jejich podíl pohyboval v rozmezí 13 % až 17 %, s výjimkou Rychnova nad Kněžnou (zhruba 5 % Ukrajinců). Nejvíce Poláků bylo logicky evidováno v okresech sousedících s Polskem, Trutnov 42 %, Náchod téměř třetina, necelá pětina v okrese Rychnov nad Kněžnou. Slováků pak bylo relativně nejvíce v okresech Hradec Králové a Trutnov (čtvrtina v každém z nich), ve zbývajících okresech bylo jejich rozložení v podstatě rovnoměrné. V okrese Hradec Králové bylo soustředěno téměř 40 % všech Vietnamců, převážně v krajském městě.

Více jak 70 % cizinců s dlouhodobými pobytů nad 90 dní usídlených v Královéhradeckém kraji mělo pobyt za účelem zaměstnání, druhé specifikum v porovnání s ostatními kraji je, že na území kraje byl druhý nejvyšší podíl cizinců se státním občanstvím Polska ze všech bydlících občanů Polska v České republice (14,3 %).

Projekce vývoje počtu obyvatel do roku 2020

Cílem projekce je nastínit směr budoucího populačního vývoje a ukázat na změny ve věkovém složení. Východiska projekce vycházejí především z analýzy dlouhodobějších trendů demografického chování populace na sledovaném území, přitom lze předvídat základní směr budoucího populačního vývoje (předpokládanou úroveň plodnosti, očekávanou úmrtnost, věkové složení), ale není možné předvídat jeho náhlé výkyvy. Nejméně předvídatelný je vývoj migrace, takže v níže uvedené tabulce Projekce obyvatelstva Královéhradeckého kraje se k migraci nepřihlíží. Základním vstupním údajem byly počty obyvatel Královéhradeckého kraje podle pohlaví a věku vybilancované k 31. 12. 2002 (práh projekce).

Tab. 2.1.17 Projekce obyvatelstva Královéhradeckého kraje do roku 2020 (práh projekce – rok 2002)

	Skutečnost 2005	Projekce bez migrace			
		2005	2010	2015	2020
Počet obyvatel	548 368	545 355	540 652	543 341	526 208
v tom ve věku (%):					
0 - 4 let	4,6	4,6	4,7	4,5	4,4
5 - 14 let	10,2	10,2	9,2	9,3	9,5
15 - 19 let	6,3	6,3	5,7	4,5	4,8
20 - 24 let	6,7	6,6	6,4	5,7	4,7
25 - 34 let	16,5	16,6	15,0	12,9	12,4
35 - 44 let	13,0	13,0	15,0	16,5	15,2
45 - 54 let	14,1	14,1	12,7	12,7	15,0
55 - 64 let	13,7	13,8	15,0	13,2	12,3
65 a více let	14,9	14,8	16,3	18,9	21,7

Odhadovaný počet obyvatel podle projekce Královéhradeckého kraje pro rok 2005 se od skutečného stavu lišil o pouhých 0,5 %, podíly osob v jednotlivých věkových kategoriích byly v podstatě shodné. Přesnost prognózy však s přibývajícím časovým horizontem bude klesat právě z důvodu možných demografických výkyvů.

V Královéhradeckém kraji by měl pokračovat trend úbytku počtu obyvatel (v roce 2020 by se mělo jednat o ztrátu ve výši zhruba 22,2 tis. osob) a trend dalšího výrazného stárnutí obyvatelstva. Počet obyvatel se bude snižovat především z důvodu stále nízké porodnosti (přestože se předpokládá postupné zvyšování úhrnné plodnosti žen z 1,25 na 1,48 dětí) a spolu se zvyšováním naděje dožití mužů i žen populace výrazně zestárne. Podle projekce se předpokládá, že porodnost klesne ze současných 9,5 ‰ na 8,6 ‰ v roce 2020 a úmrtnost se naopak zvýší z 11,2 ‰ na 12,0 ‰. Naděje na dožití při narození by měla dosáhnout v roce 2020 75,2 let u mužů a 81,0 let u žen.

Z toho vyplývá, že se bude dále snižovat dětská složka obyvatel (z 14,8 % na 13,9 %, absolutně z 81 tis. na 73 tis. dětí) a o 6,0 bodu poklesne počet osob v produktivním věku (ze 70,3 % na 64,3 %, absolutně z 384 tis. na 338 tis. osob). Výrazně se však zvýší podíl obyvatelstva ve věku 65 a více let (z 81,4 tis. na 114 tis.

osob), tj. nárůst 6,8 procentních bodů a osoby v poproduktivním věku tak budou tvořit více než pětinu obyvatelstva kraje. Tím dosáhnou velice nepříznivé hodnoty index stáří, ale především indexy zatížení produktivní složky obyvatelstva.

2.2. Vzdělávání

Úroveň vzdělání společnosti a kvalita a výkonnost vzdělávacího systému jsou důležitou podmínkou ekonomického růstu každého regionu. Přístup ke vzdělání se výrazně změnil v 90. letech v souvislosti s novým směřováním hospodářského vývoje, otevřely se nové možnosti vzdělávání a vytvořily se nové podmínky na trhu práce. Od atributů pracovní síly, jako je vzdělání nebo kvalifikace, se významně odvíjí zaměstnatelnost populace. Vzdělávací soustava by se však měla přizpůsobovat potřebám trhu práce v jednotlivých regionech s orientací na rozvoj znalostní ekonomiky.

Nároky na kvalifikaci a kompetenci lidských zdrojů, na jejich schopnosti a dovednosti se stále zvyšují, v současné době se celoživotní vzdělávání stává jedním z nejdůležitějších faktorů pro uplatnění na trhu práce; kvalita a koncepce odborného vzdělání možnost pracovního uplatnění významně ovlivňuje (a to i v zemích Evropské unie). To ale neznamená dosažení určitého stupně vzdělání pouze ve školských zařízeních, **formální vzdělávání**. Mimo vzdělávací systém se do celoživotního vzdělávání zahrnuje i tzv. **neformální vzdělávání**, které je zaměřeno na určité skupiny populace a organizují jej různé instituce formou odborných kurzů a dále **informální vzdělávání**, které má charakter sebevzdělávání bez přítomnosti lektora. Celoživotním vzděláváním se tedy rozumí i takové druhy vzdělávání, které doplňují, prohlubují, obnovují nebo rozšiřují vědomosti, dovednosti a kvalifikaci jeho účastníků a jsou poskytovány mimo rámec studijních programů. Tento způsob vzdělávání je otevřený zájemcům různého věku, odborného zaměření a předchozího vzdělání a je široce dostupný.

Celková úroveň dosaženého vzdělání obyvatel nejen Královéhradeckého kraje se zvedá, patrné je to především u mladé generace, která si důležitost vzdělání stále více uvědomuje. V současnosti se spíše jeví jako problém zaměření převážně na společenské a humanitní studium, tj. na obory, které zcela nevyhovují současným požadavkům trhu práce. Obecně se projevuje nedostatek osob s technickým vzděláním, a to na všech úrovních.

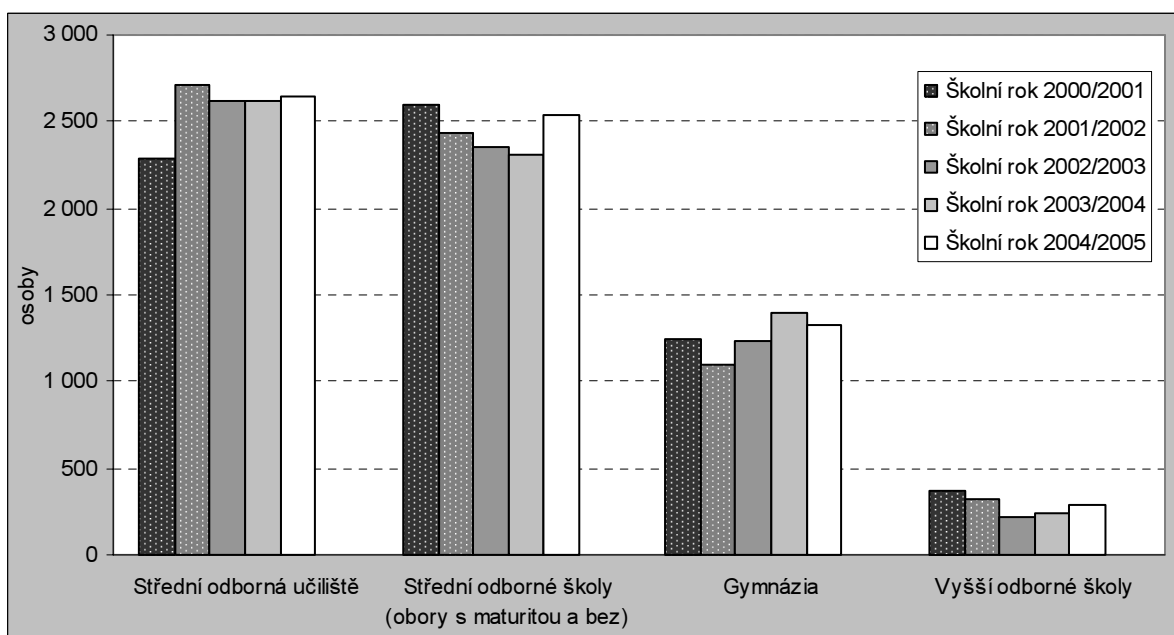
Střední a vysoké školství

Střední školství má poskytnout žákům a studentům úplné a ucelené středoškolské vzdělání takového zaměření, které bude nejvíce odpovídat potřebám absolventa střední školy v následujícím uplatnění v praktickém životě a umístění na trhu práce, a to především pro tzv. nižší manažerské funkce: nejruznější odborné činnosti technického, ekonomického, pedagogického, zdravotnického, správního apod. charakteru. Jak však napovídá demografický vývoj, dlouhodobý pokles počtu mladých lidí se změnil v jejich výrazný propad a to bude znamenat, že počet přijímaných žáků do středních škol se bude podstatně snižovat. Výrazně se tak sníží naplněnost středních škol, a to bude pravděpodobně znamenat další úpravy v jejich síti. Úbytkem absolventů středních škol se tak bude zvyšovat i nedostatek kvalifikovaných pracovníků na trhu práce.

V Královéhradeckém kraji tvoří ve struktuře středních škol téměř polovinu střední odborné školy, 37 % střední odborná učiliště (odborná učiliště) a 15 % gymnázia. S výjimkou poměrně vysokého podílu středních odborných škol (3. místo v mezikrajském pořadí) je podíl odborných učilišť, ale zvláště gymnázií proti ostatním krajům mírně nižší. Přitom především gymnázia připravují studenty pro další stupeň vzdělání.

Ve středním školství se počet zařízení v Královéhradeckém kraji za sledované období, s výjimkou vyšších odborných škol, mírně snížil. K výraznějšímu úbytku došlo především u středních odborných škol, ale z dlouhodobého pohledu i středních odborných učilišť (v desetileté časové řadě o 15, resp. o 9 zařízení). Síť vyšších odborných škol se postupně rozvinula až po roce 1989; jsou prvním stupněm terciárního vzdělání a jako pomaturitní nevysokoškolské studium se z různých důvodů těší poměrně velké oblibě. Počet studentů vyšších odborných škol se proti výchozímu roku zvýšil o 13,5 %, za uplynulých deset let více než 2,3krát, v Královéhradeckém kraji však tvoří ve struktuře žáků všech středních škol necelá 4 %. Podstatně přibylo studentů denního studia, o 8,0 %, ve středních odborných školách (tj. obory ukončené maturitou i bez maturity); na gymnáziích nejsou dlouhodobě zaznamenávány výrazné výkyvy a v učilištích došlo po roce 2001/2002 k úbytku učňů, ale v posledním sledovaném roce byl zaznamenán 5,2 % meziroční nárůst.

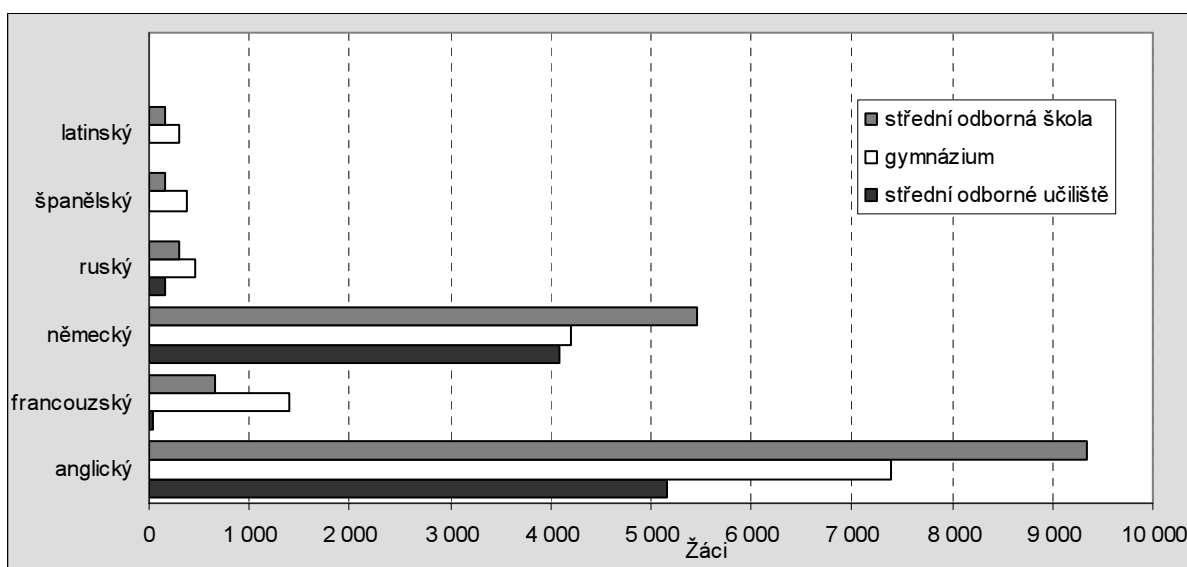
Graf 5 Počty absolventů v Královéhradeckém kraji – denní studium
Zdroj: ÚIV

Celkem studovalo ve školním roce 2005/2006 na středních školách 29,3 tis. žáků denního studia, téměř 40 % na středních odborných školách, necelá třetina ve středních odborných učilištích a čtvrtina byli studenti gymnázií. Na 1000 obyvatel připadalo v kraji 36,8 žáků SOŠ, gymnázií a VOŠ, tj. mírně nad republikovým průměrem, přitom nejvyšší podíl připadal na Hl. město Prahu a nejnižší na Středočeský kraj (49,1 osob, resp. 28,0 osob).

Se začleňováním České republiky do evropských struktur se zvyšují nároky na znalost alespoň jednoho cizího jazyka jak v profesním, tak i v osobním životě. Cizí jazyky se začínají učit již na základních školách, na středních se ve studiu dále pokračuje. Na všech základních školách v Královéhradeckém kraji se angličtinu učilo ve školním roce 2005/2006 již 84 % dětí a němčinu téměř pětina. Celkem bylo v kraji zřízeno 6 základních škol s rozšířenou výukou cizích jazyků, to je však v mezikrajském srovnání spolu s krajem Pardubickým a Karlovarským výrazně nižší počet.

Graf 6 Výuka cizích jazyků v Královéhradeckém kraji v roce 2005
Zdroj: ÚIV

Ve většině středoškolských oborů byly počty hodin výuky cizích jazyků zvýšeny a od roku 2004 je na všech maturitních oborech středních škol povinná maturitní zkouška z cizího jazyka. Největší důraz je logicky kladen na výuku cizích jazyků na gymnáziích. Studenti se učí většinou dva živé cizí jazyky, na SOŠ význam výuky cizích jazyků závisí do značné míry na příslušném studijním oboru. Na středních odborných učilištích v učebních oborech s maturitou je počet vyučovacích hodin mírně omezen vysokým podílem odborné teoretické i praktické výuky. Zatímco ve školním roce 2004/2005 se v Královéhradeckém kraji na gymnáziích učilo 2 cizí jazyky 78,3 % studentů (jeden jazyk 18,6 % a 3 a více jazyků 3,1 %), na středních odborných školách převažoval podíl studentů s jedním jazykem (67,7 %), 2 jazyky se učila necelá třetina a 3 a více jazyky pouze 0,4 % studentů. Žáci středních odborných učilišť se v téměř 95 % učili pouze jeden cizí jazyk.

Mezi nejčastěji vyučované cizí jazyky na všech druhích středních škol patřily anglický a německý jazyk. Z celkového počtu žáků středních škol se jich angličtinu učilo 78 %, němčinu téměř polovina a necelá desetina francouzštinu. Mezi jazykově nejvybavenější se budou řadit absolventi gymnázií, v nich se angličtinu učí téměř 99 % gymnazistů, 56 % němčinu, téměř pětina francouzštinu, okolo 6 % studentů navštěvuje hodiny ruštiny a španělštiny, další 4 % studují latinu. Na podstatně nižší úrovni budou logicky absolventi středních odborných škol a odborných učilišť, když z celkového počtu žáků se jich anglicky učí zhruba 57 % a německy 45 %.

Tab. 2.2.1 Učňovské a střední školství

Pramen: ÚIV

	Školní rok					
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
Střední odborná učiliště						
školy	38	38	38	36	35	34
žáci (denní studium)	9 162	9 352	8 977	8 766	8 624	9 076
nově přijatí žáci	3 164	2 949	2 934	2 854	2 821	2 970
absolventi	2 285	2 709	2 624	2 624	2 648	.
Střední odborné školy (obory s maturitou a bez)						
školy	56	54	53	53	51	51
žáci (denní studium)	10 702	10 535	10 679	10 880	11 254	11 560
nově přijatí žáci	2 629	2 830	3 001	2 933	3 033	3 035
absolventi	2 598	2 438	2 354	2 308	2 543	.
Gymnázia						
školy	20	20	18	18	18	18
žáci (denní studium)	7 310	7 293	7 450	7 523	7 530	7 485
nově přijatí žáci (4 leté studium)	693	800	800	792	793	750
nově přijatí žáci (víceleté studium)	599	540	599	590	595	598
absolventi	1 250	1 096	1 239	1 399	1 324	.
Vyšší odborné školy						
školy	10	10	11	11	11	11
žáci (denní studium)	996	976	993	1 179	1 147	1 131
nově přijatí žáci	238	431	497	535	408	446
absolventi	372	322	219	242	292	.

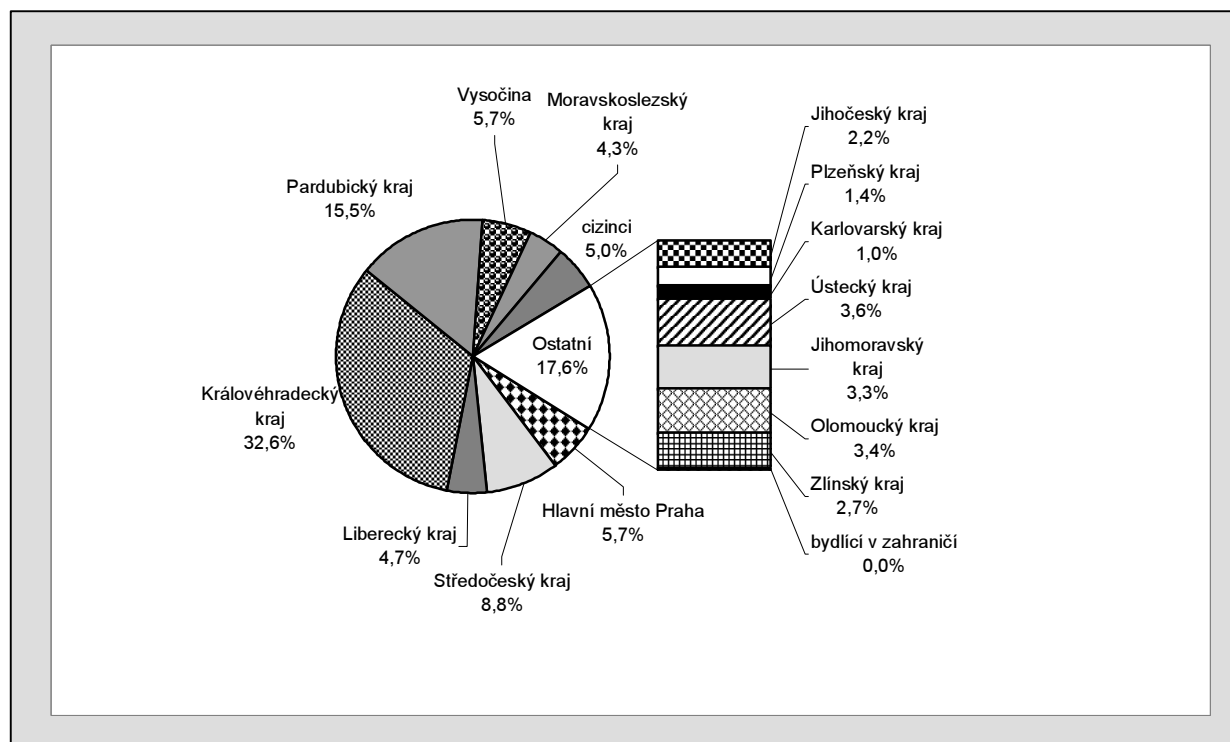
Vysoké školství tvoří nejvyšší stupeň vzdělávací soustavy, cílem vysokoškolského studia je připravit vysoce kvalifikované odborníky pro práci v nejrůznějších oborech. Vysoké školy jsou podle zřizovatele veřejné, státní nebo soukromé. V posledních letech výrazně roste počet i podíl studentů přijímaných do terciárního vzdělávání z populačně slabších ročníků a tím se zvyšuje možnost studia pro téměř všechny zájemce o studium na vysokých školách. Také to znamená úbytek absolventů středních škol vstupujících na pracovní trh, dokončení střední školy přestává být pro stále více absolventů konečným stadiem jejich úrovně vzdělání.

V Královéhradeckém kraji je nejnámennějším centrem vzdělávání krajské město Hradec Králové, jediné vysokoškolské centrum v kraji. Na pěti fakultách studovalo podle stavu k 31. 10. 2005 10 tis. studentů, z toho více než dvě třetiny na Univerzitě Hradec Králové (na pedagogické fakultě, fakultě informatiky a managementu a fakultě humanitních studií), na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy 17 % a na Farmaceutické fakultě Univerzity Karlovy 15 % ze všech studentů. Mimo tyto fakulty veřejných vysokých škol je v Hradci Králové ještě Fakulta vojenského zdravotnictví Univerzity obrany Brno, státní vysoká škola, za kterou však nejsou k dispozici téměř žádné údaje (ve školním roce 2004/2005 na ní studovalo 196 studentů).

Proti školnímu roku 2000/2001 se počet studentů zvýšil o více než jednu třetinu, přitom v posledních třech letech představoval roční nárůst okolo 10 % v každém roce. Nejvíce studentů, téměř polovina, studovala v magisterském prezenčním programu, téměř dvojnásobný nárůst byl zaznamenán v bakalářských

programech (což souvisí se změnou v systému vzdělávání). Stále více se rozšiřuje další možnost vzdělávání, a to v distančním nebo kombinovaném studiu. K 31. 10. 2005 bylo v kraji k tomuto typu studia zapsáno celkem 2 840 studentů (28,4 % všech studentů), z nich více než polovina na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Na všech fakultách studovalo celkem 502 cizinců, z toho tři čtvrtiny na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy.

Graf 7 Studenti vysokých škol v Královéhradeckém kraji k 31. 10. 2005 podle místa bydliště
Zdroj: ÚIV

Významný je vliv sídla vysoké školy na složení studentů podle trvalého bydliště. To platí jednoznačně u Univerzity Hradec Králové se 40 % studentů bydlících na území kraje a pětinou v sousedním Pardubickém kraji. Naopak rozložení studentů podle bydliště je víceméně rovnoměrné na Farmaceutické fakultě Univerzity Karlovy, a to z toho důvodu, že farmaceutické fakulty jsou pouze dvě v České republice.

Tab. 2.2.2 Studenti vysokých škol v Královéhradeckém kraji

Pramen: ÚIV

stav k 31. 10. 2005

	Studenti ve studiu										
	celkem	prezenčním					distančním a kombinovaném				
		celkem	v typu studijního programu				celkem	v typu studijního programu			
			bakalářském	navazujícím magisterským ¹⁾	magisterským ²⁾	doktorským		bakalářském	navazujícím magisterským ¹⁾	magisterským ²⁾	doktorským
VS celkem	9 998	7 185	1 968	131	4 965	179	2 840	1 962	268	308	308
v tom VŠ:											
Univerzita HK	6 816	4 552	1 804	131	2 640	35	2 290	1 667	268	308	53
UK, Lékařská f.	1 690	1 337	59	-	1 222	56	353	187	-	-	166
UK, Farmaceut. f.	1 492	1 296	105	-	1 103	88	197	108	-	-	89

¹⁾ magisterské studium v délce 1 až 3 roky, které je pokračováním studia bakalářských programů

²⁾ magisterské studijní programy v délce 4 až 6 let

Celoživotní vzdělávání

Neformální vzdělávání je významným nástrojem zvyšování odborné úrovně osob zejména po ukončení etapy formálního vzdělávání. Tento druh vzdělávání je poskytován zpravidla ve specializovaných zařízeních nebo v zařízeních zaměstnavatele; patří sem kurzy cizích jazyků, počítačové kurzy, korespondenční kurzy, rekvalifikační kurzy organizované v rámci aktivní politiky zaměstnanosti apod. Neformálního vzdělávání se účastní převážně absolventi středního a vyššího stupně vzdělání, tj. maturanti a vysokoškoláci, především z důvodů spojených se zaměstnáním.

V Královéhradeckém kraji se na celkovém počtu studujících při zaměstnání podílejí především studenti distančního a kombinovaného studia na vysokých školách, podstatně nižší podíl tvoří studenti středních odborných a vyšších odborných škol. Na gymnáziích studují studenti pouze v denním studiu. Celkem se ve školním roce 2005/2006 při zaměstnání dále vzdělávalo na všech typech škol 3,6 tis. osob, nárůst proti školnímu roku 2002/2003 byl téměř 40 %, nejdynamičtěji rostl na vysokých školách (o 44 %), na středních odborných školách se zvýšil o pětinu.

Ze zjištěných 3,6 tis. osob studujících při zaměstnání bylo v roce 2005/2006 téměř 80 % studentů vysokých škol a zhruba pětina studentů středních odborných škol. Na 1000 osob bydlících v Královéhradeckém kraji ve věku 15 a více let připadalo 7,7 studujících při zaměstnání (tj. téměř 2krát méně než v Hl. městě Praze).

Tab. 2.2.3 Žáci a studenti při zaměstnání podle typu školy

	Školní rok					
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
Gymnázia						
počet	20	20	18	18	18	18
žáci celkem	7 310	7 293	7 450	7 523	7 535	7 485
z toho: při zaměstnání						
absolutně	-	-	-	-	5	-
podíl ze žáků celkem	x	x	x	x	0,1	x
Střední odborné školy						
počet	56	54	53	53	51	51
žáci celkem	11 426	11 355	11 482	11 774	12 088	12 247
z toho: při zaměstnání						
absolutně	642	621	578	695	667	687
podíl ze žáků celkem	5,6	5,5	5,0	5,9	5,5	5,6
Vyšší odborné školy						
počet	10	10	11	11	11	11
žáci celkem	1 039	1 025	1 029	1 224	1 181	1 169
z toho: dálkové studium						
absolutně	43	49	36	45	34	38
podíl ze žáků celkem	4,1	4,8	3,5	3,7	2,9	3,3
Veřejné vysoké školy						
počet	1	1	1	1	1	1
žáci celkem	7 028	7 488	7 871	8 694	9 660	9 998
z toho: distanční a kombinované studium						
absolutně	.	.	1 972	2 336	2 668	2 840
podíl ze žáků celkem	.	.	25,1	26,9	27,6	28,4

V rámci výběrového šetření pracovních sil bylo provedeno v roce 2003 jednorázové šetření o účasti respondentů na jakémkoli typu vzdělávání. Protože se jedná o výběrové šetření, jsou regionální výstupy vzhledem k velikosti výběrového vzorku omezené. Pokud jde v tomto případě o vzdělávání označené jako formální, tedy probíhající ve školních zařízeních, jedná se v tomto zjišťování u drtivé většiny odpovídajících o účast na počátečním vzdělávání (tedy na docházku před vstupem do prvního zaměstnání). V rámci šetření byli respondenti dotazováni i na formu studia, tyto výsledky však jsou zpracovány pouze v úrovni České republiky. Z nich vyplynulo, že z celkového počtu účastníků formálního vzdělávání jich 5,4 % absolvuje toto vzdělávání formou dálkového studia, přitom převažují ženy (61 %). Ženy studují při zaměstnání ve vyšším věku než muži, mezi muži převažuje věková kategorie do 30 let (dvě třetiny dálkově studujících mužů) u dálkově studujících žen je toto zastoupení o 10 procentních bodů nižší.

Účast na formálním vzdělávání v Královéhradeckém kraji byla z hlediska pohlaví a věku mírně odlišná od průměru České republiky. Z celkového počtu obyvatel kraje ve věku 15 a více let se formálního vzdělávání účastnilo celkem 10,6 %, tj. mírně pod úroveň České republiky (10,9 %) a třetí nejnižší podíl v mezikrajském srovnání.

Z hlediska pohlaví převažovaly ve struktuře účastníků formálního vzdělávání v kraji ženy (52 %), z hlediska věku pak účastníci ve věkové skupině 15 – 19 let (67,3 %) a 20 – 24 let (26,8 %). Zbývající věkové kategorie nad 25 let celkem tvořily pouhých 5,9 %, v rámci České republiky to bylo 8,6 %, podstatně vyšší zastoupení

této skupiny bylo zjištěno v Praze (13,7 %). Jedná se zde sice většinou o studenty denní formy studia na vyšších stupních vzdělávání, nicméně vliv na zvýšenou hodnotu tohoto podílu mají i studenti distančního a kombinovaného studia.

Ve struktuře podle oboru vzdělávání byl ve srovnání s Českou republikou v kraji vyšší podíl účastníků v sekundárním stupni u technických oborů, tzn. více studentů středních průmyslových škol, podíl studentů gymnázií byl shodný a podíl studentů středních ekonomických škol mírně nižší. Rovněž na terciárním stupni vzdělávání jsou patrné rozdíly ve struktuře podle oboru vzdělávání. V Královéhradeckém kraji byl logicky nejvyšší podíl účastníků v oboru příprava učitelů a pedagogika, následovaly společenské vědy a zdravotnictví, v České republice tvořily společenské vědy nejvyšší podíl, následovaly technika a technická řemesla a příprava učitelů a pedagogika.

Specifickou formou dalšího vzdělávání (poskytované státem) jsou **rekvalifikace**. Účastníky rekvalifikací jsou většinou uchazeči o zaměstnání evidovaní na úřadech práce. Zdrojem dat o účastnících rekvalifikací je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. V Královéhradeckém kraji je celková situace na pracovním trhu relativně uspokojivá, poslední rok se projevilo mírným snížením nezaměstnanosti i nárůstem pracovních míst v nabídce Úřadu práce. Míra nezaměstnanosti je v Královéhradeckém kraji dlouhodobě pod úrovní České republiky, pátá nejnižší mezi jednotlivými kraji.

V průběhu sledovaného období rostl počet uchazečů o zaměstnání, kteří absolvovali některý z rekvalifikačních kurzů. Zatímco v roce 2001 připadalo na 100 uchazečů evidovaných na úřadech práce na konci roku 6,6 uchazečů, kteří v průběhu roku úspěšně ukončili rekvalifikační kurz, v roce 2005 činil tento podíl již 9,6 uchazečů (v rámci České republiky to bylo 6,7 ukončených rekvalifikací). V roce 2005 došlo k mírnému meziročnímu poklesu o 0,4 bodu, a to především z důvodu celkového úbytku uchazečů o zaměstnání celkem.

Z celkového počtu osob, které v roce 2005 úspěšně rekvalifikace ukončily, tvořily větší podíl ženy (58,3 %), zhruba polovinu osoby ve věku 30 – 49 let a zhruba třetinu osoby mladší 30 let. V Královéhradeckém kraji tvořily vyšší podíl osoby se základním a středoškolským vzděláním bez maturity (54,2 %). Absolventi škol a osoby se změněnou pracovní schopností tvořili z celkového počtu úspěšně ukončených rekvalifikací zhruba 8 % (pro každou skupinu). Podíly ukončených rekvalifikací na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání z hlediska jednotlivých charakteristik jsou uvedeny v tabulce. Z ní vyplynuly výrazně vyšší podíly vysokoškoláků, kteří se ještě dále snažili vylepšit svoji pozici na pracovním trhu.

Tab. 2.2.4 Účastníci rekvalifikací

zdroj: MPSV

	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2001
Uchazeči o zaměstnání celkem	17 433	20 497	22 146	22 526	21 989	126,1
v tom podle pohlaví:						
muži	8 606	10 027	10 829	11 038	10 614	123,3
ženy	8 827	10 470	11 317	11 488	11 375	128,9
z toho podle věku:						
mladší 30 let	7 247	8 524	8 655	8 040	6 908	95,3
50 a více let	2 997	4 012	4 680	5 101	5 735	191,4
z toho podle vzdělání:						
základní a SŠ bez maturity	12 748	15 077	16 436	16 805	16 354	128,3
vysokoškolské	574	549	679	663	682	118,8
Úspěšně ukončené rekvalifikace celkem	1 151	1 655	2 065	2 258	2 108	183,2
Podíl rekvalifikací na celkovém počtu uchazečů podle jednotlivých charakteristik (%)						
v tom podle pohlaví:						
muži	4,4	5,2	6,0	7,1	8,3 ¹⁾	3,9
ženy	8,7	10,9	12,5	12,9	10,8 ¹⁾	2,1
z toho podle věku:						
mladší 30 let	6,2	8,1	10,3	11,5	11,4 ¹⁾	5,2
50 a více let	3,4	3,9	3,4	4,8	4,7 ¹⁾	1,3
z toho podle vzdělání:						
základní a SŠ bez maturity	4,1	5,6	6,2	6,7	7,0 ¹⁾	2,9
vysokoškolské	10,5	14,0	11,2	15,4	12,6 ¹⁾	2,1

¹⁾ rozdíl v bodech

Z celé řady různých typů rekvalifikací se nejčastěji vyskytují 2 typy: specifická a doplňková rekvalifikace. **Specifická rekvalifikace** slouží k tomu, aby uchazeč o zaměstnání získal teoretické a praktické poznatky pro výkon své zcela nové pracovní činnosti. Proto se dále člení na kurzy pro dělníky a na kurzy pro technicko-hospodářské profese (zaměřené na administrativní práce). V roce 2005 tvořily v Královéhradeckém kraji vyšší podíl dělnické profese (60,3 % z celkového počtu specifických rekvalifikací). V některých případech může zaměstnavatel požadovat po uchazeči o zaměstnání doplnění svých znalostí, tj. **doplňková kvalifikace**. Doplňková kvalifikace zaznamenala v roce 2005 v kraji výrazný meziroční nárůst.

Z hlediska délky trvání byly nejčtenější rekvalifikace v délce nad 1 týden do 1 měsíce (58,0 %), necelá čtvrtina trvala od 1 do 3 měsíců a rekvalifikací v délce 1 týdne byla zhruba desetina. Pouhých 0,6 % rekvalifikací bylo delších než jeden rok. Rekvalifikačních kurzů se nejčastěji účastní uchazeči o práci s délkou registrace u Úřadu práce do 3 měsíců (39,4 %), dalších 28,7 % uchazečů bylo s délkou registrace od 3 do 6 měsíců. Z dlouhodobě nezaměstnaných osob nad 1 rok byla pouhá desetina účastníků rekvalifikací. Přitom obecně platí, že účastníci rekvalifikací častěji naleznou práci než uchazeči, kteří svou kvalifikaci nemění.

V Královéhradeckém kraji patří intenzita zapojení nezaměstnaných do rekvalifikačních kurzů vůbec k nejvyšším v republice, navíc se daří na trhu práce uplatňovat absolventy škol (více než 80 % jich nachází do roka nové zaměstnání).

Tab. 2.2.5 Typy rekvalifikací

zdroj: MPSV

	2001	2002	2003	2004	2005	Rozdíl 2005-2001
Účastníci ukončených rekvalifikací celkem	1 151	1 655	2 065	2 258	2 108	⁴⁾ 183,2
z toho podle typu rekvalifikace (%):						
specifická ¹⁾	27,1	27,8	37,7	40,9	41,3	14,2
doplňková ²⁾	36,1	34,1	24,7	24,0	43,4	7,3
z toho podle délky rekvalifikace (%):						
do 1 měsíce	72,8	72,2	63,1	64,5	67,9	-4,9
déle než 3 měsíců	5,7	9,6	14,9	13,8	8,6	2,9
z toho podle délky evidence před rekvalifikací (%):						
do 3 měsíců	38,0	38,9	36,7	34,5	39,4	1,4
déle než 6 měsíců	36,3	36,7	37,0	37,7	31,9	-4,4
Účastníci umístění po rekvalifikaci celkem	1 675	1 125	1 417	1 477	1 458	⁴⁾ 87,1
Podíl umístěných účastníků rekvalifikací na počtu umístěných uchazečů ³⁾	86,3	85,2	86,3	87,4	86,2	-0,1

¹⁾ specifická (cílená) rekvalifikace - získání teoretických a praktických poznatků pro výkon nové pracovní činnosti

²⁾ doplňková rekvalifikace - doplnění znalostí před nástupem do zaměstnání v případě požadavku zaměstnavatele

³⁾ včetně uchazečů vyřazených z evidence na vlastní žádost (předpoklad nalezení místa jiným způsobem)

⁴⁾ změna v %

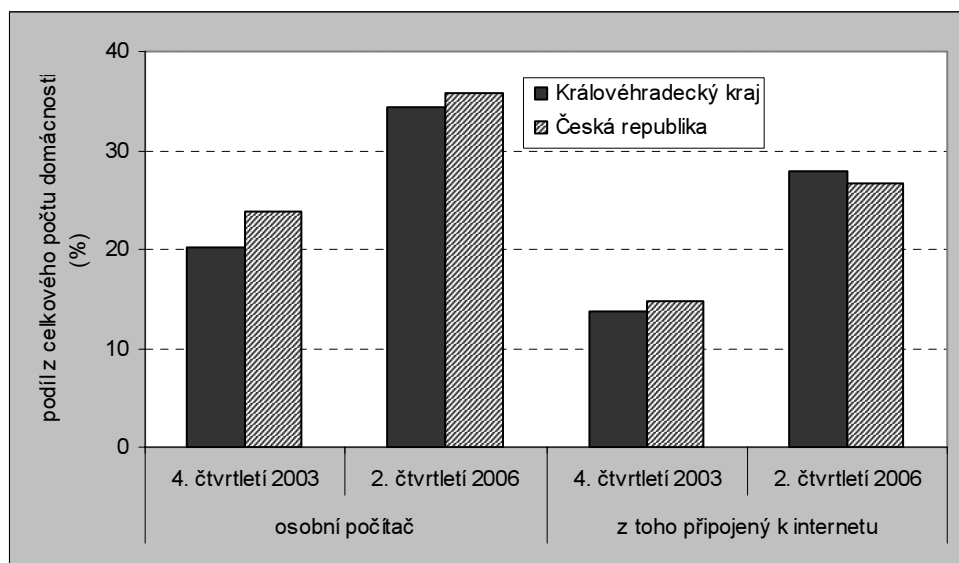
Využívání informačních technologií

Moderní informační a komunikační technologie (mobilní telefony, počítače, internet) jsou v současné době považovány za klíčový faktor ekonomického a sociálního rozvoje. Český statistický úřad uskutečňuje v souvislosti s dynamickým rozvojem stále nových informačních a komunikačních technologií od roku 2002 periodická statistická šetření o využívání informačních technologií v domácnostech a jejich využívání jednotlivci. Šetření vychází z modelového dotazníku Eurostatu určeného pro členské země EU.

Rozdíly v přístupu a schopnosti využívat moderní informační technologie mohou začít vytvářet nový druh sociálního rozdílu ve společnosti a zvyšovat již dost velké rozdíly ve vzdělání, rodinném zázemí, finanční situaci apod. Např. počítač (včetně napojení na internet) je stále nadstandardní výbavou a často závisí na ekonomické síle dané domácnosti. Tzv. počítačová gramotnost dále výrazně zvyšuje schopnosti a dovednosti nezbytné pro uplatnění jednotlivých osob na trhu práce. Na základě zjištěných údajů ze šetření ve 2. čtvrtletí 2006 bylo vybaveno 63,8 % domácností Královéhradeckého kraje (z úhrnu 213,1 tis. domácností) pevnou telefonní linkou. Přestože v rámci České republiky vybavenost pevnou telefonní linkou stále klesá (za sledované období o téměř 10 procentních bodů), v Královéhradeckém kraji došlo proti roku 2003 k nárůstu. Je však třeba vzít v úvahu, že za sledované období se v kraji podstatně snížil počet domácností. Ve vybavenosti domácností pevným telefonem se kraj řadí na druhé místo za Hl. město Prahu (76,0 %) a je vysoko nad republikovým průměrem (53,1 %). Výrazný nárůst byl zaznamenán ve vybavenosti domácností osobním počítačem a připojením na internet o 14,2, resp. 14,0 bodu, což byl rychlejší růst než

v průměru České republiky. Osobní počítač měla v kraji více než třetina všech domácností, to je mírně pod průměrem České republiky, 9. nejvyšší podíl v pořadí mezi ostatními kraji (výrazně více byly počítačem vybaveny domácnosti v Hl. městě Praze 42,4 %, nejnižší podíl, 24,9 %, byl zjištěn v Ústeckém kraji). Z celkového počtu počítačů v domácnostech jich bylo k internetu připojeno v Královéhradeckém kraji 27,8 %, 4. nejvyšší podíl v mezikrajském srovnání, tzn. že byl vyšší než republikový průměr.

Graf 8 Vybavenost domácností osobním počítačem a internetem

Nejběžnější komunikační technologií je mobilní telefon (k dispozici pro soukromé účely), který vlastní absolutně i relativně nejvíce jednotlivců (osob ve věku 16 a více let). V rámci České republiky to bylo ve 2. čtvrtletí 2006 83,1 %, v Královéhradeckém kraji byl tento podíl nižší, 79,0 % osob. Za sledované období (tj. za tři roky) se počet osob vlastnících mobil zvýšil v kraji téměř o pětinu. Zatímco počet osobních počítačů jednotlivců se proti roku 2003 zvýšil 1,5krát, počet připojek na internet se zdvojnásobil.

Z výše uvedeného vyplývá, že i když se rozšířenost počítačů a dalších komunikačních technologií stále zvyšuje, zdaleka nejsou součástí běžné výbavy domácností, resp. jednotlivců. V rámci České republiky nemají osobní počítač zhruba dvě třetiny domácností. Hlavními důvody, pro které domácnosti s počítačem nemají připojení k internetu, jsou ze 41 % „přístup k internetu mají jinde“, ale zhruba třetina má za to, že poplatky za připojení k internetu jsou vysoké. Z jednotlivců nikdy nepoužilo počítač 44 % osob ve věku 16 a více let.

Znalost práce s moderními informačními a komunikačními technologiemi je v současnosti nezbytná, výrazně zvyšuje schopnosti uchazečů o zaměstnání, naopak její neznalost je často hlavní příčinou nezaměstnanosti především starších ročníků a obecně lidí s nižším vzděláním. S cílem umožnit široké veřejnosti naučit se základům práce s počítačem a internetem zahájilo Ministerstvo informatiky v roce 2003 tzv. Národní program počítačové gramotnosti. V rámci České republiky byl o tyto počítačové kurzy veliký zájem, zatímco v roce 2004 se jich zúčastnilo zhruba 12 tis. osob, v roce 2005 to bylo již 77 tis. osob (přitom jeden účastník se může proškolit s dotací Ml ČR jedenkrát, ale může absolvovat celkem 4 kurzy). O všechny typy jednotlivých kurzů (Základy práce s počítačem, Texty v počítači a Internet a email) byl zhruba stejný zájem, každý z nich absolvovalo 30 % účastníků kurzů, výjimku tvořil kurz portál veřejné správy (pouze 8 % účastníků). Kurzů se účastnily především ženy (dvě třetiny všech účastníků), absolventi pak byli převážně ve věkové kategorii 51 – 60 let (24 %), 41 – 50 let (22 %) a 31 – 40 let (21 %). Zatímco v roce 2004 se těchto kurzů v Královéhradeckém kraji zúčastnilo 685 osob (5,8 % z celé České republiky), v roce 2005 to bylo již 8 661 osob, tj. třetí nejvyšší počet a podíl (11,2 %) z jednotlivých krajů (nejvyšší zájem byl v Moravskoslezském kraji a v Hl. městě Praze (22,7 %, resp. 21,7 %).

Vysoce kvalifikované lidské zdroje sehrávají klíčovou roli při vývoji nových technologií a vytvářejí základ spojení technologického pokroku s ekonomickým růstem a rozvojem společnosti. **Počítačovní odborníci (ICT experti)** v oblasti výpočetní techniky se dělí (podle definice Eurostatu) na dvě hlavní skupiny, vědci a odborníci a techničtí pracovníci. Vědečtí pracovníci se v podstatě podílí na samotném vývoji nových technologií a souvisejících konceptů, zatímco techničtí pracovníci spíše na provozu a podpoře těchto systémů. Zdrojem dat pro ICT experty je Výběrové šetření pracovní sil, které provádí ČSÚ.

Tab. 2.2.6 Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci

	Královéhradecký kraj				Česká republika			
	2003	2004	2006	index 2006/2003	2003	2004	2006	index 2006/2003
Domácnosti celkem (tis.)	218,0	213,8	213,1	97,8	4 064,0	4 109,9	4 201,2	103,4
z nich vybavené (%):								
pevnou telefonní linkou	61,0	61,7	63,8 ¹⁾	2,8	62,9	61,9	53,1 ¹⁾	-9,8
osobním počítačem	20,2	30,6	34,4 ¹⁾	14,2	23,8	29,5	35,7 ¹⁾	11,9
z toho připojeným k internetu	13,8	21,9	27,8 ¹⁾	14,0	14,8	19,4	26,7 ¹⁾	11,9
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let (tis.)	464,0	464,5 ²⁾	460,6	99,3	8 658,5	8 687,1 ²⁾	8 635,6	99,7
z nich mající k dispozici pro soukromé účely (%):								
mobilní telefon	59,3	68,4	79,0 ¹⁾	19,7	66,0	73,8	83,1 ¹⁾	17,1
osobní počítač doma	26,8	37,3	42,1 ¹⁾	15,3	32,6	35,9	43,0 ¹⁾	10,4
internet doma	18,2	26,8	35,7 ¹⁾	17,5	20,8	23,8	32,6 ¹⁾	11,8

^{*)} období šetření: 4. čtvrtletí sledovaného roku, rok 2006 - 2. čtvrtletí 2006

¹⁾ rozdíl 2006 - 2003 v procentních bodech

²⁾ obyvatelstvo ve věku 16 a více let

Největší koncentrace počítačových odborníků v oblasti výpočetní techniky byla v roce 2005 zjištěna v Hl. městě Praze (téměř 21 tis. pracovníků), dále v krajích Jihomoravském (11,3 tis.), Středočeském a Moravskoslezském (9,5 tis., resp. 6,7 tis.) a to především z důvodu nově vznikajících vývojových a technologických center v těchto regionech, naopak nejméně jich bylo v Karlovarském kraji (0,8 tis.)

V Královéhradeckém kraji pracovalo v roce 2005 3,7 tis. odborníků v oblasti výpočetní techniky celkem, z toho bylo mírně více vědeckých pracovníků. Počet ICT expertů celkem se v kraji postupně zvyšoval až do roku 2004, v roce 2005 došlo k jejich mírnému poklesu, v jejich struktuře však výrazně stoupal podíl technických pracovníků (o 13,6 bodů) na úkor vědců a odborníků. Podíl ITC expertů na všech zaměstnaných se v Královéhradeckém kraji ve sledovaném období zdvojnásobil, z 0,75 % v roce 2000 na 1,45 % v roce 2005. Výrazné rozdíly, které byly mezi počty mužů a žen – počítačovými odborníky - již na počátku sledovaného období se na konci ještě prohloubily, v roce 2005 pracovalo v této oblasti 94,6 %, absolutně 3,5 tis. mužů, ale pouze 5,4 % žen, tj. 200 žen. Zajímavou bilanci ukazuje také bližší pohled na vzdělání ICT expertů: zhruba 54 % jich má vysokoškolské vzdělání, z nich ale pouze desetina má kvalifikaci v oboru informatiky a výpočetní techniky.

Aby Česká republika byla srovnatelná s ostatními vyspělými státy ve vývoji nových technologií, je nutné aby vzdělávací systém reagoval na potřeby trhu práce v oblasti výchovy ICT expertů (nejen vědců, ale i ostatních kvalifikovaných pracovních sil), tzn. lepší komunikaci a hlubší provázanost vysokých škol s podniky. Český statistický úřad sleduje na jedné straně počítačové odborníky, tj. kvalifikované lidské zdroje v informační společnosti, na druhé straně potenciál, který bude v této oblasti na pracovním trhu k dispozici, tj. studenty a absolventy oborů informatika a výpočetní technika. V rámci České republiky se sice počet studentů a absolventů informatiky a výpočetní techniky za sledované období zvýšil, podíl studentů, ale i absolventů informatiky a výpočetní techniky na studentech vysokých škol celkem a absolventech celkem se mírně snížil. Výsledky projektu „Vliv globálních ICT trendů na změny požadavků trhu na ICT specialisty“, který uskutečnily Česká společnost pro systémovou integraci, Sdružení pro informační společnost a Česká asociace manažerů úseků informačních technologií naznačují, že pro udržení stávajícího počtu pracovníků v informatice by muselo každoročně vystudovat 4 200 absolventů obor výpočetní techniky. V roce 2005 jich však v tomto oboru absolvovalo necelých 2 000.

Tab. 2.2.7 Počítačovní odborníci (VŠPS)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Odborníci v oblasti výpočetní techniky (ICT experti) celkem (tis.osob)	2,0	2,8	2,7	2,9	4,0	3,7	185,0
v tom (%):							
vědci a odborníci	65,0	75,0	63,0	65,5	55,0	51,4 ¹⁾	-13,6
techničtí pracovníci	35,0	25,0	37,0	34,5	45,0	48,6 ¹⁾	13,6
z celku (%):							
muži	80,0	78,6	85,2	82,8	87,5	94,6 ¹⁾	14,6
ženy	20,0	21,4	14,8	17,2	12,5	5,4 ¹⁾	-14,6